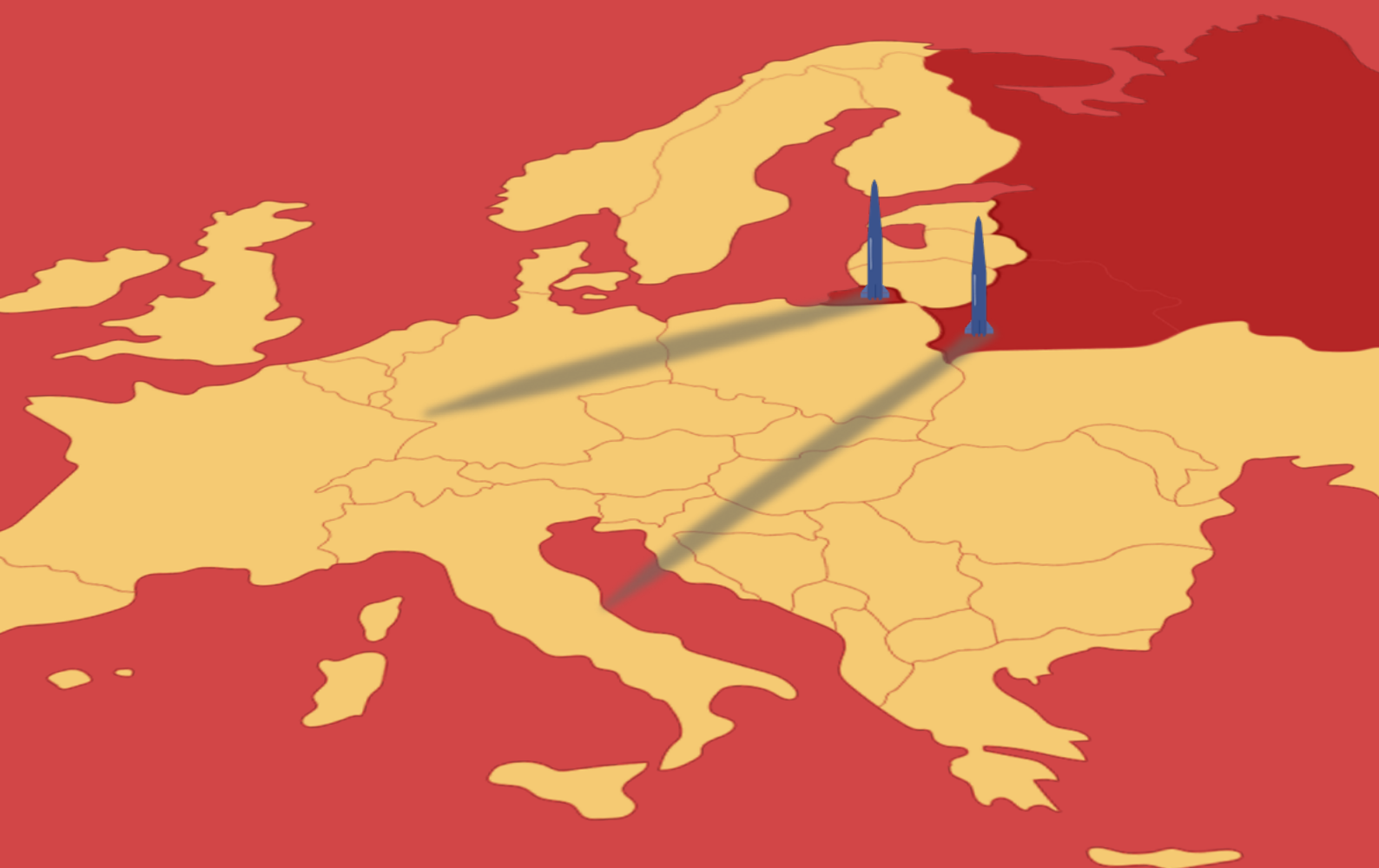

Nie tylko Iskandery

Zagrożenia nuklearne dla wschodniej flanki NATO

Anna Maria Dyner, Artur Kacprzyk, Łukasz Kulesa

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

Nie tylko Iskandery

Zagrożenia nuklearne dla wschodniej flanki NATO

Anna Maria Dyner, Artur Kacprzyk, Łukasz Kulesa

Warszawa, wrzesień 2026

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

© Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2026

Redakcja: Marta Przyłuska-Brzostek

Korekta: Katarzyna Staniewska

Redakcja techniczna: Dorota Dołęgowska

Projekt okładki: Kinga Cierniak

ISBN 978-83-68555-37-0

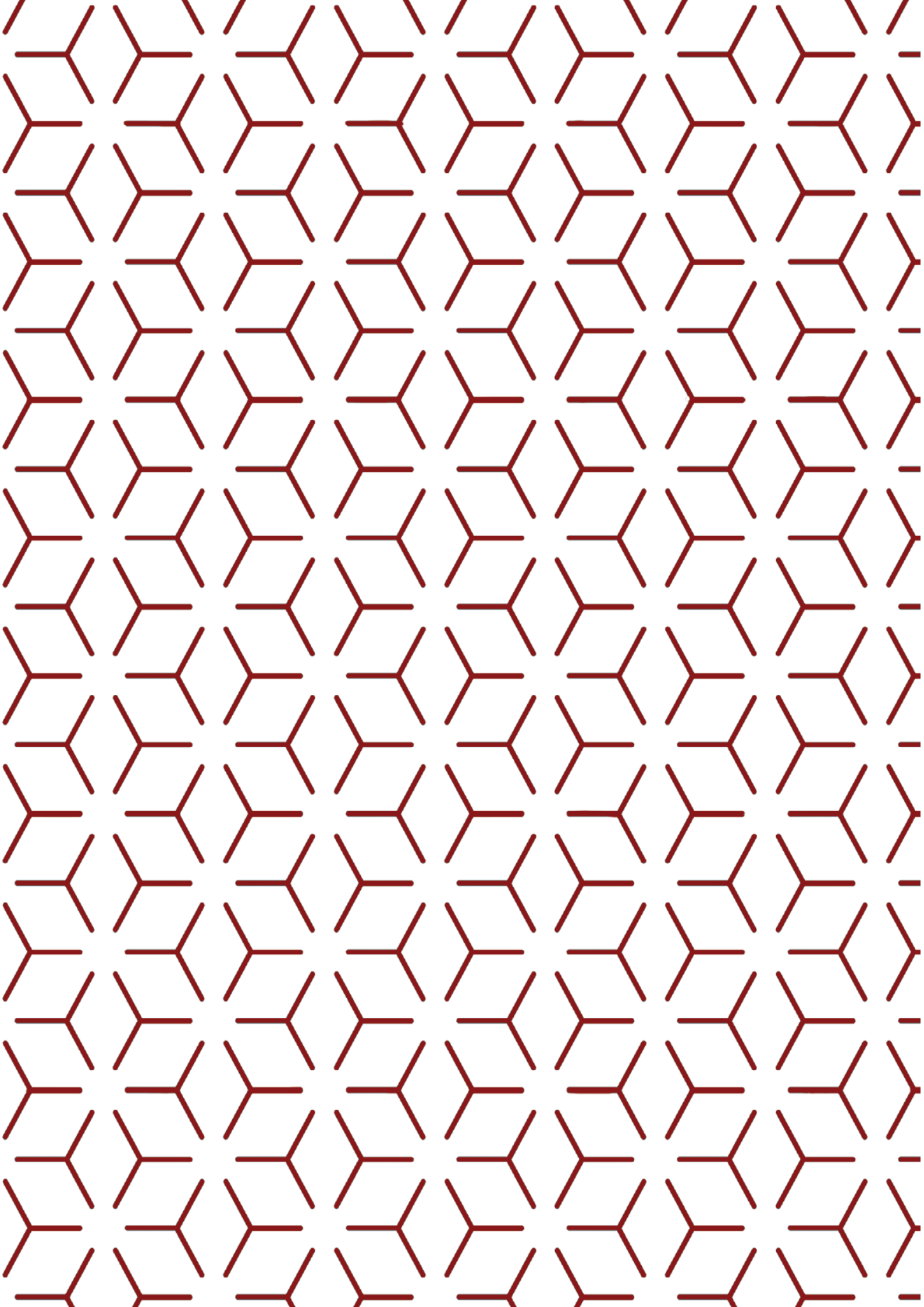
E-ISBN 978-83-68555-38-7

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Warecka 1a, 00-950 Warszawa
tel. (+48) 22 556 80 00
pism@pism.pl, www.pism.pl

Druk:
Mazowieckie Centrum Poligrafii
ul. Lisi Jar 29
05-270 Marki

Spis treści

5	Wstęp
7	Główne wnioski
9	Metodologia
11	Oficjalna doktryna nuklearna Rosji
13	Rosyjskie koncepcje użycia broni nuklearnej
21	Nuklearne zastraszanie w wojnie z Ukrainą i jego adaptacja
27	Rosyjskie zdolności nuklearne w Białorusi
33	Rosyjskie zdolności nuklearne w obwodzie królewieckim
37	Konsekwencje dla NATO
41	Rekomendacje

Wstęp

W dniach 19–21 maja br. Federacja Rosyjska (FR) przeprowadziła duże ćwiczenia sił nuklearnych, które wyróżniały się z kilku powodów¹. Rosja z reguły nie organizuje o tej porze roku manewrów obejmujących pełne spektrum zdolności do eskalacji nuklearnej przeciwko celom w Europie i poza nią, czyli strategiczne (międzykontynentalne) i niestrategiczne (średniego i krótkiego zasięgu) systemy przenoszenia broni jądrowej. Co więcej, Rosja poinformowała, że siłom niestrategicznym wydano w trakcie ćwiczeń głowice nuklearne². Były to także pierwsze ćwiczenia w ramach Państwa Związkowego kierowane wspólnie przez prezydentów Rosji i Białorusi³, co stanowiło konsekwencję prowadzonego w ostatnich latach wyposażania i przygotowywania sił białoruskich do potencjalnego użycia rosyjskiej broni nuklearnej.

Ćwiczenia, nagłaśniane przez rosyjskie władze i media, stanowiły kolejny element wzmożonych w ostatnich latach działań mających demonstrować gotowość Rosji do użycia broni nuklearnej. Rosyjskie władze starają się w ten sposób podsycać obawy przed takim scenariuszem wśród rządów i społeczeństw państw NATO. Celem jest nie tylko odstraszenie ich potencjalnych działań agresywnych, ale też zastraszanie, tak by kraje te ograniczały zarówno wsparcie dla zaatakowanej przez Rosję Ukrainy, jak i odpowiedź na inne rosyjskie działania, w tym hybrydowe. Do ważnych adresatów tego przekazu należały państwa środkowo-wschodniej flanki Sojuszu, w tym Polska. Przebieg tych i innych rosyjskich ćwiczeń obejmujących siły niestrategiczne jasno wskazuje, że te państwa byłyby jednymi z najważniejszych potencjalnych celów dla takich systemów rozmieszczonych w Białorusi i w Leningradzkim Okręgu Wojskowym (LOW). Wskazują na to również wypowiedzi przedstawicieli Rosji, którzy w ostatnich miesiącach coraz częściej zwracali uwagę na rosnące napięcia w relacjach z europejskimi członkami NATO, w tym na ich działania na rzecz wzmocnienia nuklearnego odstrasza-

.....

¹ Zob. szerzej: P. Podvig, *Exercise of strategic forces held in May*, „Russian strategic nuclear forces”, 21 maja 2026 r., <https://russianforces.org>; W. Alberque, *The Return of Nuclear Warfighting*, „Substack”, 22 maja 2026 r., <https://walberque.substack.com>.

² *Минобороны РФ сообщило о пусках ракет «Ярс», «Кинжал», «Циркон», «Синева» на учениях ядерных сил*, Interfax, 21 maja 2026 r., www.interfax.ru. Zob. wypowiedź szefa Sztabu Generalnego FR gen. Walerija Gierasimowa: *Учения ядерных сил*, Президент России, 21 maja 2026 r., <http://kremlin.ru>.

³ W 2022 r. Alaksandr Łukaszenka był jedynie obserwatorem. Więcej: *Учение сил стратегического сдерживания*, Президент России, 19 lutego 2022 r., <http://kremlin.ru>.

nia, takie jak deklaracja części z nich o współpracy z Francją⁴. Tegoroczne manewry były też demonstracją siły wobec rosyjskiego społeczeństwa, a według części komentatorów także wobec Ukrainy, która kilka dni wcześniej przeprowadziła duże kontruderzenia dronowe na cele w Moskwie⁵.

Przeprowadzone w maju ćwiczenia potwierdziły też, że Białoruś stała się narzędziem rosyjskiego sygnalizowania nuklearnego wobec wschodniej flanki NATO. Podobną rolę od dawna pełni obwód królewiecki, najbardziej wysunięta na zachód część Rosji, a znaczenie tych dwóch obszarów może dalej wzrosnąć. Rozmieszczony tam potencjał, prowadzone na ich terenie manewry i inne sygnały wysyłane przez Rosję należy przy tym oceniać przez szerszy pryzmat jej polityki nuklearnej, rozwoju zdolności i ewolucji doktryny jej użycia pod wpływem doświadczeń z wojny z Ukrainą i szerszej konfrontacji z NATO.

..... •

⁴ *Senior diplomat sees growing risks of head-on clash between NATO, Russia*, TASS, 19 maja 2026 r., <https://tass.com>.

⁵ А. Бровко, *Зачем Россия проводит ядерные учения у себя и в Беларуси? «Это может быть психологическая операция для Украины и стран НАТО»*, „Настоящее Время”, 21 maja 2026 r., www.currenttime.tv; И. Дрибен, *Ядерные учения РФ на фоне украинских атак дронов*, „Deutsche Welle”, 20 maja 2026 r., www.dw.com.

Główne wnioski

Rosja wykorzystuje broń jądrową nie tylko do odstraszania ewentualnej agresji, ale też do zastraszania, czyli działań mających wymuszać ustępstwa. Przykładem są tutaj próby zniechęcenia państw NATO do wspierania Ukrainy. Choć dotychczasowe kroki rosyjskich władz wskazują, że decyzję o użyciu broni jądrowej traktują jako ostateczność, treść oficjalnej doktryny nuklearnej pozostawia duże pole do interpretacji zapisanego w niej progu użycia tego rodzaju broni. Próby nuklearnego zastraszania są stałym elementem rosyjskiej komunikacji strategicznej wobec NATO, stosowanym szczególnie intensywnie od rozpoczęcia pełnoskalowej inwazji na Ukrainę. Celem takiego sygnalizowania może być eskalowanie napięcia w relacjach z państwami Sojuszu, przetestowanie ich reakcji (Rosja liczy na ujawnienie podziałów wewnątrz Sojuszu) lub propagandowa odpowiedź na wspieranie Ukrainy czy rozmieszczenie przez państwa NATO dodatkowych sił lub nowych systemów uzbrojenia w regionie. W skrajnym przypadku Rosja może użyć nuklearnych gróźb do wsparcia otwartej lub skrytej agresji przeciwko członkom NATO, zwłaszcza że redukcja amerykańskiego zaangażowania w Europie może zachęcać ją do jeszcze mocniejszego testowania skuteczności i spójności Sojuszu. Bezpośrednie starcie niosłoby ze sobą ryzyko użycia broni jądrowej, zwłaszcza gdyby Rosja przegrywała konflikt.

Jeśli Rosja zdecydowałaby się na nuklearną eskalację, Polska i inne państwa środkowo-wschodniej flanki NATO byłyby szczególnie narażone na rosyjski atak nuklearny. Potencjalne uderzenia jądrowe z terytorium Białorusi i (lub) obwodu królewieckiego mogłyby stanowić próbę przymuszenia członków NATO do zakończenia konfliktu na rosyjskich warunkach. W takim wariancie ograniczone ataki miałyby przede wszystkim demonstrować gotowość Rosji do dalszej eskalacji. Mogłyby także być nastawione na osiągnięcie celów operacyjnych.

Deklaracja ze szczytu NATO w Ankarze w lipcu 2026 r. potwierdziła, że Rosja pozostaje długoterminowym zagrożeniem dla Sojuszu i bezpieczeństwa euroatlantyckiego⁶. Wzmoczone próby zastraszania członków NATO przez Rosję, w tym wzmacnianie jej zdolności nuklearnych w pobliżu granic Polski i innych państw wschodniej flanki, wymagają ze strony Sojuszu Północnoatlantyckiego dalszej adaptacji i wzmocnienia odstraszania

.....
⁶ A. Kacprzyk, *Szczyt w Ankarze – krok ku europeizacji NATO*, „Biuletyn PISM”, nr 43 (3177), 9 lipca 2026 r., www.pism.pl.

nuklearnego. Kontynuację tego procesu zapowiedzieli w czerwcu br. ministrowie obrony państw Sojuszu po spotkaniu Grupy Planowania Nuklearnego NATO (NPG)⁷. Głównym celem tych działań powinno być przekonanie Rosji, że nie byłaby w stanie kontrolować eskalacji konfliktu, a użycie przez nią broni jądrowej groziłoby dotkliwą odpowiedzią.

Wzmocnieniu zdolności nuklearnych NATO i podkreśleniu gotowości do ich użycia w odpowiedzi na atak jądrowy na wschodnią flankę służyłoby włączenie do *nuclear sharing* dodatkowych państw z tego regionu, w tym Polski. Jednocześnie NATO powinno jak najszybciej rozpocząć prace nad nową generacją systemów przenoszenia niestrategicznej broni jądrowej, takich jak pociski wyrzeliwane z powietrza czy z mobilnych wyrzutni lądowych.

Należy również działać w celu podważenia pewności Rosji, że ma operacyjne zdolności do użycia niestrategicznej broni jądrowej przeciwko europejskim państwom NATO. Jednym ze sposobów będzie sygnalizowanie przez Sojusz woli i wzmacnianie zdolności do zneutralizowania rosyjskiego potencjału nuklearnego rozmieszczonego w obwodzie królewieckim i Białorusi.

Ważnym elementem odstraszania, także wspierającym komponent jądrowy, powinna być też rozbudowa zdolności sojuszników do dokonywania nienuklearnych uderzeń precyzyjnych na cele w głębi Rosji (ponad 1 tys. km).

Uzupełnieniem odstraszania prowadzonego przez NATO może być odpowiednia realizacja francuskiej inicjatywy „wysuniętego odstraszania”, w tym organizacja na wschodniej flance ćwiczeń sił nuklearnych Francji.

Z dużą ostrożnością należy natomiast podchodzić do ewentualnych propozycji Rosji ograniczenia jej potencjału nuklearnego w obwodzie królewieckim i w Białorusi przy użyciu instrumentów kontroli zbrojeń. Szczególnie niekorzystne byłoby np. porozumienie, zgodnie z którym w zamian za nierozmieszczanie rosyjskich głowic jądrowych w obwodzie królewieckim i w Białorusi zostałaby ograniczona obecność amerykańskiej broni nuklearnej w Europie, możliwość jej rozmieszczenia w kolejnych państwach Sojuszu lub ich udział w programie *nuclear sharing* NATO czy współpraca z Francją w ramach wysuniętego odstraszania jądrowego. Nawet w przypadku przestrzegania takich porozumień Rosja zachowałaby bowiem możliwość użycia przeciwko wschodniej flance innych systemów nuklearnych. Mogłaby też podczas kryzysu przerzucić je w pobliże granic z NATO.

.....
⁷ *2026 Nuclear Planning Group Statement*, NATO, 18 czerwca 2026 r., www.nato.int.

Metodologia

Celem niniejszego raportu jest wskazanie głównych zagrożeń, jakie rosyjska polityka zastraszania jądrowego stwarza dla Sojuszu, zwłaszcza dla państw jego środkowo-wschodniej flanki, a także przedstawienie rekomendacji w sprawie wzmocnienia odstraszania Rosji. Dlatego autorzy zdecydowali się na zaprezentowanie zmian w rosyjskich dokumentach strategicznych oraz pokazanie ewolucji koncepcji użycia broni nuklearnej przez Rosję przy uwzględnieniu przebiegu pełnoskalowej wojny z Ukrainą rozpoczętej 24 lutego 2022 r. W raporcie omówiony został w szczególności wzrost znaczenia Białorusi i obwodu królewieckiego dla zastraszania państw środkowo-wschodniej flanki NATO, a także konsekwencje zmian wprowadzanych przez Rosję dla całego Sojuszu. Taka struktura umożliwia nie tylko uporządkowanie materiału empirycznego, ale także wypracowanie spójnych rekomendacji dla NATO i jego państw członkowskich.

Określeniem flanki środkowo-wschodniej raport obejmuje Polskę, Litwę, Łotwę i Estonię, jako państwa najbardziej wystawione na zagrożenie nuklearne z obszaru Białorusi i obwodu królewieckiego. Cała flanką wschodnią obejmuje obszar od Finlandii do Bułgarii.

Rosyjską politykę zastraszania nuklearnego autorzy definiują jako wszelkie kroki podejmowane przez Federację Rosyjską z wykorzystaniem arsenału jądrowego lub przy odwoływaniu się do niego, których celem jest wymuszenie ustępstw i zmiana status quo. Elementem tych działań jest zniechęcanie państw NATO do wspierania zaatakowanej przez Rosję Ukrainy, a także do reagowania na nieprzyjazne postępowanie Rosji wobec Sojuszu, w tym do wzmacniania potencjału odstraszania i obrony. Działania takie obejmują wrogie wobec państw NATO wypowiedzi przedstawicieli elity władzy, odwołujące się wprost lub pośrednio do broni jądrowej, zmiany dokumentów strategicznych i doktryny nuklearnej, które wskazują na zwiększone możliwości jej użycia, prowadzenie związanych z tym ćwiczeń, dyslokację sił jądrowych w pobliżu terytorium Sojuszu, w tym rozmieszczenie ich w Białorusi, a także dyskurs publiczny w rosyjskiej przestrzeni eksperckiej i medialnej. Nieprzyjawnymi działaniami na arenie międzynarodowej były z kolei np. zawieszenie wykonywania amerykańsko-rosyjskiego traktatu o ograniczeniu międzykontynentalnych sił nuklearnych (Nowy START) oraz cofnięcie ratyfikacji układu o całkowitym zakazie prób jądrowych (CTBT).

W odniesieniu do używanych w raporcie terminów niestrategiczna i taktyczna broń jądrowa, zgodnie z porozumieniami o kontroli zbrojeń między USA i Rosją (a wcześniej

Związkiem Radzieckim) niestrategiczna broń jądrowa obejmuje systemy przenoszenia broni nuklearnej o zasięgu mniejszym niż 5,5 tys. km. Państwa NATO i Rosja różnie definiują zaś podkategorie niestrategicznej broni jądrowej. Bronią taktyczną nazywane są z reguły systemy przewidziane do użycia głównie na polu walki i mające krótki zasięg – do 300 lub 500 km. Systemy zdolne do ataków na dalszych dystansach są określane mianem średniego i pośredniego zasięgu, teatru działań czy operacyjnych.

W niniejszym tekście autorzy wykorzystali oficjalne dokumenty doktrynalne Federacji Rosyjskiej, m.in. Główne zasady polityki państwowej Federacji Rosyjskiej w zakresie odstraszania nuklearnego⁸, potocznie określane mianem doktryny jądrowej (ze szczególnym uwzględnieniem zmian, jakie rosyjskie władze wprowadziły w tym dokumencie w 2024 r.), oraz umowy dwustronne zawarte głównie w obszarze bezpieczeństwa między Rosją a Republiką Białorusi. Prześledzili także wypowiedzi najważniejszych rosyjskich i białoruskich polityków i wojskowych oraz rosyjski dyskurs na temat zastraszania i odstraszania jądrowego, który wraz z analizą praktyki działania sił jądrowych pozwala na wyciąganie wniosków co do prawdopodobnych operacyjnych koncepcji ich użycia. Uwzględnili także przebieg ćwiczeń nuklearnych prowadzonych przez Rosję w ostatnich latach. Opis rozmieszczonych w Białorusi i w obwodzie królewieckim elementów rosyjskiego potencjału nuklearnego (środki przenoszenia i potencjalnie głowice) oparto na kompleksowej analizie źródeł rosyjskich i białoruskich, doniesieniach mediów i badaniach zachodnich ośrodków analitycznych, w tym wykorzystujących zdjęcia satelitarne. Autorzy wyraźnie wskazują przy tym obszary, co do których źródła jawne nie pozwalają na jednoznaczne określenie stanu faktycznego, np. kwestii stacjonowania głowic jądrowych na terytorium obwodu.

Autorzy korzystali z jawnych materiałów, w tym z opracowań szeregu think tanków i ośrodków analitycznych, a także ocen zagrożeń przedstawianych przez państwa NATO. Wiedza autorów pochodzi również z udziału w konferencjach, grach symulacyjnych i zamkniętych seminariach eksperckich.

.....

⁸ Указ Президента Российской Федерации от 19.11.2024 г. № 991 об утверждении Основ государственной политики Российской Федерации в области ядерного сдерживания, Президент России, 19 listopada 2024 r., www.kremlin.ru.

Oficjalna doktryna nuklearna Rosji

Aktualna oficjalna doktryna nuklearna Rosji, opisana w dekreście prezydenta o podstawach polityki państwa w zakresie odstraszania nuklearnego z listopada z 2024 r., wśród głównych zadań wymienia odstraszanie wrogów od dokonania agresji na Rosję i jej sojuszników, a w razie wybuchu wojny – zapobieganie eskalacji i zakończenie walk na warunkach akceptowalnych dla Rosji⁹. Zgodnie z tym dokumentem decyzja o użyciu broni jądrowej należy do prezydenta Rosji, a okoliczności, które mogłyby ją poprzedzać, obejmują:

- agresję z użyciem środków konwencjonalnych przeciwko Rosji lub Białorusi, która tworzyłaby krytyczne zagrożenie dla ich suwerenności lub integralności terytorialnej;
- wykrycie wystrzelenia pocisków balistycznych przeciwko terytorium Rosji lub jej sojuszników;
- użycie broni nuklearnej lub innej broni masowego rażenia przeciwko Rosji lub jej sojusznikom, a także instalacjom i siłom wojskowym rozmieszczonym poza rosyjskim terytorium;
- działania wroga zagrażające kluczowej infrastrukturze Federacji Rosyjskiej, której sparaliżowanie utrudniłoby dokonanie odwetu nuklearnego;
- wykrycie rozpoczęcia masowego ataku ze strony sił powietrznych i kosmicznych (samolotów, pocisków manewrujących i hipersonicznych, pojazdów bezzałogowych) i przekroczenie przez nie granicy Federacji Rosyjskiej.

Rosja zaznacza, że agresja dokonana przez jakiekolwiek państwo, które wchodzi w skład przeciwnego wobec niej sojuszu, będzie traktowana jako atak ze strony wszystkich jego

.....
⁹ Указ Президента Российской Федерации от 19.11.2024 г., *op. cit.*, wersja angielska: *Fundamentals of State Policy of the Russian Federation on Nuclear Deterrence*, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 19 listopada 2024 r., www.mid.ru. Zob. też: A. Kacprzyk, *Rosja zmienia doktrynę nuklearną*, „Biuletyn PISM”, nr 174 (2984), 21 listopada 2024 r., www.pism.pl.

członków. Ponadto deklaruje, że za wspólną napaść uznana będzie także agresja dokonana przez państwo nieposiadające broni nuklearnej, ale wspierane przez państwo nią dysponujące.

Rosyjska doktryna jądrowa wymienia także szereg zagrożeń wojskowych, które mają być neutralizowane przez odstraszanie nuklearne. W praktyce są to działania, do których Rosja chce zniechęcać przeciwników, sygnalizując, że zwiększają one ryzyko użycia przez nią broni nuklearnej, ponieważ mogą doprowadzić do wzrostu poziomu zagrożenia dla Rosji. Za działania takie uznaje m.in.:

- posiadanie przez inne państwa broni nuklearnej i innych rodzajów broni masowego rażenia i środków ich przenoszenia;
- posiadanie systemów obrony przeciwrakietowej, pocisków balistycznych i manewrujących krótkiego i średniego zasięgu, pocisków hipersonicznych, dronów bojowych i broni energii skierowanej (np. laserów);
- rozbudowę w pobliżu granic Rosji i jej sojuszników wojsk dysponujących środkami przenoszenia broni nuklearnej lub infrastruktury do ich rozmieszczania;
- rozwijanie i rozmieszczanie w kosmosie systemów obrony przeciwrakietowej i antysatelitarnych, a także systemów uderzeniowych;
- rozmieszczanie broni jądrowej i środków jej przenoszenia na terytoriach państw nienuklearnych;
- tworzenie lub rozbudowywanie koalicji wojskowych prowadzące do przybliżania ich infrastruktury do granic Rosji;
- działania mające izolować część terytorium Rosji, w tym blokowanie dostępu do kluczowych dróg transportu;
- próby zniszczenia rosyjskich obiektów mogące prowadzić do katastrof technologicznych, ekologicznych i społecznych;
- planowanie i prowadzenie dużych ćwiczeń wojskowych w pobliżu Rosji;
- niekontrolowaną proliferację broni masowego rażenia, środków ich przenoszenia, a także technologii i wyposażenia do ich produkcji.

Jest to zatem szeroki katalog działań, obejmujący szereg aktywności państw NATO. Rosja może go wykorzystać w zależności od jej bieżących potrzeb politycznych jako pretekst do sygnalizowania nuklearnego, np. do zwiększania poczucia zagrożenia wśród członków Sojuszu.

Rosyjskie koncepcje użycia broni nuklearnej

Publiczna wersja rosyjskiej doktryny nuklearnej nie precyzuje, jak mogłoby wyglądać użycie przez Rosję broni jądrowej, jeśli chodzi o skalę i cele uderzeń. Odnotowuje jedynie, że siły nuklearne mają być w stanie zadać przeciwnikowi straty „nie do zaakceptowania”. Więcej szczegółów zawierają tajne dokumenty doktrynalne i planistyczne. Wskazówkami co do możliwych i rozważanych opcji w tym zakresie są wypowiedzi i artykuły rosyjskich strategów (polityków, wojskowych, urzędników, ekspertów), a także rozmiar i skład sił nuklearnych oraz scenariusze ich ćwiczeń.

Rosyjskie siły nuklearne mają przede wszystkim wpływać na przeciwnika samą możliwością ich użycia i pozwalać Rosji na kształtowanie jego zachowania, w tym na kontrolę eskalacji podczas konfliktu (tj. ograniczanie obszaru, skali czy intensywności walk) i zakończenie starcia na warunkach korzystnych dla Rosji. Mogą być także użyte do prowadzenia wojny, czyli do niszczenia potencjału wojskowego i gospodarczego wroga¹⁰. Rozbudowane i zróżnicowane siły nuklearne Rosji dają jej wielorakie opcje działania.

O ile rosyjska myśl strategiczna w odniesieniu do konfliktu o skali globalnej skupia się na masowym użyciu sił nuklearnych, o tyle koncepcje ograniczonego użycia broni jądrowej dominują w myśleniu o potencjalnym wykorzystaniu jej w konfliktach regionalnych (w Europie i Azji)¹¹.

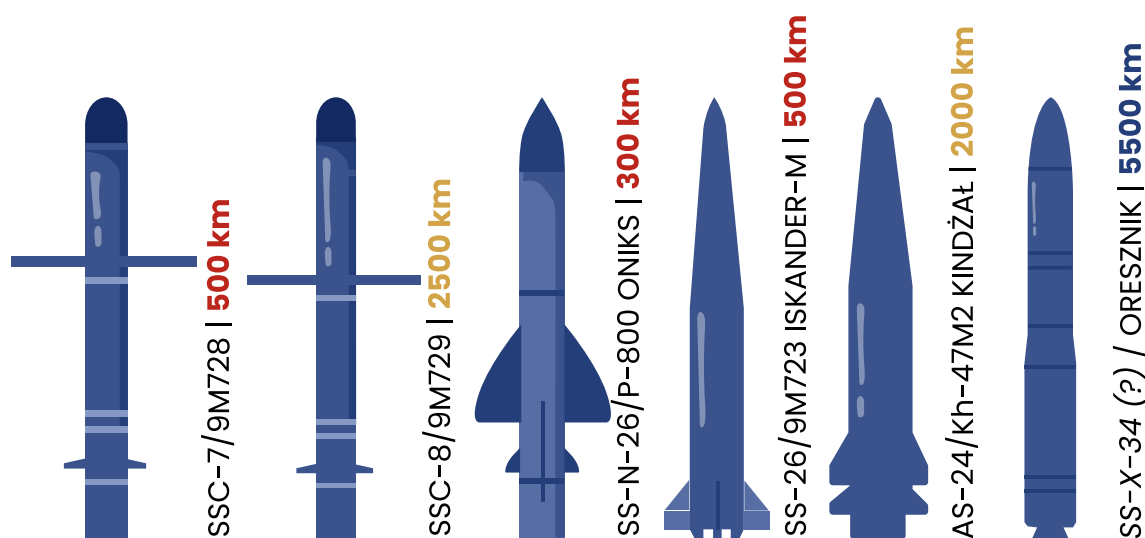
Rosyjskie siły nuklearne o zasięgu międzykontynentalnym (strategicznym) mają być przede wszystkim zdolne do dokonania zmasowanego odwetu przeciwko głównym

.....
¹⁰ M. Kofman, A. Loukianova Fink, *Escalation Management and Nuclear Employment in Russian Military Strategy*, „War on the Rocks”, 19 września 2022 r., <https://warontherocks.com>.

¹¹ Nie wyklucza to możliwości użycia systemów międzykontynentalnych w konflikcie regionalnym lub o ograniczonym charakterze. W ćwiczeniach „Zapad” w 1999 r. Rosja ćwiczyła np. ograniczone uderzenia jądrowe przeciw NATO przy pomocy pocisków manewrujących wyrzucanych z bombowców strategicznych. J. Kipp, *Russia's Nonstrategic Nuclear Weapons*, „Military Review”, maj-czerwiec 2001, s. 5. Rosyjska literatura wojskowa odnotowuje jednak, że atak nuklearnymi systemami strategicznymi – zwłaszcza pociskami balistycznymi – może zostać odebrany jako początek większego uderzenia międzykontynentalnego i sprowokować wroga do odpowiedzi dużym kontruderzeniem. Zob. K. Zysk, *Nonstrategic nuclear weapons in Russia's evolving military doctrine*, „Bulletin of Atomic Scientists” 2017, t. 73, nr 5, s. 324.

Schemat 1

Wybrane pociski niestrategiczne prawdopodobnie rozmieszczone w obwodzie królewieckim i Białorusi oraz ich zasięgi

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Missiles of Russia*, Missile Threat, 9 stycznia 2026 r., <https://missilethreat.csis.org>.

centrom politycznym, wojskowym i gospodarczym wroga, a zwłaszcza przeciwko celom w USA. Nie różni to zasadniczo rosyjskiej doktryny od doktryn innych państw nuklearnych – zdolność do przetrwania uderzenia przeciwnika przez siły wystarczające do przeprowadzenia druzgocącego kontruderzenia jest podstawą odstraszania między potęgami jądrowymi. Rosja, podobnie jak w czasie zimnej wojny Związek Radziecki, od dawna komunikuje obawy przed możliwością dokonania przez USA „rozbrajającego” ataku na jej arsenał strategiczny lub „dekapitującego” przeciw jej przywództwu¹². By przeciwdziałać takim scenariuszom, utrzymuje ona opcje wystrzelenia pocisków międzykontynentalnych w reakcji na wykrycie ataku balistycznego, a także mechanizm pozwalający na wydanie rozkazu o ich wystrzeleniu, nawet gdyby wcześniej zginęło rosyjskie przywództwo¹³. Mimo to obawy te są wciąż obecne, a po-

¹² Źródłem tych obaw były i są przewagi technologiczne USA w zakresie precyzji pocisków i bomb, obniżonej wykrywalności części samolotów, bardzo zaawansowanych zdolności w zakresie zwiadu i rozpoznania, jak również zwalczania okrętów podwodnych (które przenoszą znaczną część rosyjskich międzykontynentalnych). Zob. np. B.R. Green, A. Long, *The MAD Who Wasn't There: Soviet Reactions to the Late Cold War Nuclear Balance*, „Security Studies” 2017, t. 26, nr 4.

¹³ Od lat 80. XX w. System „Perymetr” daje oficerom ukrytym w specjalnych bunkrach możliwość wystrzelenia rakiety transmitującej rozkaz wystrzelenia pocisków balistycznych. Wymaga to jednak spełnienia szeregu warunków: system musi zostać aktywowany wcześniej przez rosyjskie przywództwo, oficerowie w bunkrze stracą z nim kontakt, a czujniki sejsmiczne potwierdzą eksplozję nuklearną na rosyjskim terytorium. ZSRR opracował również koncepcję w pełni zautomatyzowanej wersji tego systemu (bez udziału człowieka w decyzji o uruchomieniu odwetu) pod nazwą „Martwa ręka”. Pojawiają się doniesienia, że został on już

Schemat 2

Szacunkowa liczba posiadanych przez Rosję głowic nuklearnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie H.M. Kristensen i in., *Russian Nuclear Weapons, 2026*, „Bulletin of the Atomic Scientists”, 14 maja 2026 r., <https://thebulletin.org>.

tęgują je amerykańskie postępy w rozwoju zawansowanych nienuklearnych środków rażenia oraz obrony przeciwrakietowej¹⁴. Rosja jednocześnie uznaje znacznie mniejsze arsenały nuklearne Wielkiej Brytanii i Francji za dodatek do potencjału amerykańskiego¹⁵.

W konfliktach regionalnych z udziałem Rosji, w tym w Europie przeciw Polsce i innym państwom wschodniej flanki NATO, główną rolę miałyby odgrywać rosyjskie niestrattegiczne siły jądrowe¹⁶. Rosyjski arsenał tego typu jest znacznie większy od należącego do państw NATO, ponieważ ma równoważyć ich przewagę jakościową i ilościową w wojskach konwencjonalnych, która ukształtowała się po rozpadzie ZSRR i Układu Warszawskiego¹⁷. Rosyjscy strategowie od lat za szczególnie niebezpieczny scenariusz uznają

uruchomiony przez Rosję, choć nie jest to potwierdzone. Zob. D.E. Hoffman, *The Dead Hand*, Doubleday, New York 2009, s. 366–368, 421–423.

¹⁴ Zob. np. wypowiedzi ministra obrony FR Andrieja Biełousowa i wiceministra spraw zagranicznych Siergieja Riabkowa: *Meeting with permanent members of the Security Council*, President of Russia, 5 listopada 2025 r., <http://en.kremlin.ru>; *Deputy Foreign Minister Sergey Ryabkov's opening remarks at a briefing at the Rossiya Segodnya International Information Agency on arms control and strategic stability*, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 11 lutego 2021 r., www.mid.ru.

¹⁵ *Russia to consider UK-France nuclear partnership in military planning – senior diplomat*, TASS, 10 czerwca 2025 r., <https://tass.com>.

¹⁶ Zob. K. Zysk, *op. cit.*; W. Alberque, *Russian Military Thought and Doctrine Related to Non-strategic Nuclear Weapons: Change and Continuity*, International Institute for Strategic Studies, 22 stycznia 2024 r., www.iiss.org.

¹⁷ Według oficjalnych ocen USA i najczęściej przywoływanych szacunków pozarządowych rosyjski niestra-

zmasowane uderzenia konwencjonalne amerykańskich sił powietrznych i rakietowych. Zakładają, że USA mogłyby w ten sposób zadać Rosji ogromne straty w potencjale wojskowym i gospodarczym. Jednocześnie miałyby utrzymywać w rezerwie broń jądrową, by odstraszyć ją od nuklearnego odwetu. Niepokoje takie narosły w Rosji w następstwie interwencji zbrojnych prowadzonych i koordynowanych przez USA po zimnej wojnie, zwłaszcza bombardowań Serbii podczas wojny w Kosowie w 1999 r. Rosyjscy wojskowi i przywódcy obawiali się, że USA mogłyby w podobny sposób interweniować konwencjonalnie podczas kryzysu z udziałem Rosji¹⁸.

Duży rosyjski arsenał nuklearny krótkiego i średniego zasięgu jest natomiast niejednokrotnie przedstawiany przez rosyjskie przywództwo, w tym Władimira Putina, jako kategoria, w której Rosja przeważa nad NATO¹⁹. Jednocześnie Rosja domaga się wycofania z Europy amerykańskiej broni jądrowej jako zagrażającej jej terytorium, a także krytykuje wszelkie inicjatywy, które wzmacniałyby zdolności nuklearne Sojuszu, w tym pomysły włączenia Polski do mechanizmów użycia bomb jądrowych USA i ich stacjonowania bliżej Rosji czy francuską koncepcję „wysuniętego odstraszania”²⁰.

Rosyjscy strategowie rozwijają od lat 90. XX w. koncepcje ograniczonego użycia broni nuklearnej²¹, traktowane jako główny sposób na uchronienie Rosji od porażki w konflikcie konwencjonalnym. Czasem są one nazywane – głównie na Zachodzie – „eskalacją dla deeskalacji”. Dokonanie takich uderzeń miałyby demonstrować gotowość

tegiczny arsenał nuklearny liczy ok. 1–2 tys. głowic dla różnych systemów lądowych, morskich i powietrznych (w tym dla pocisków do rażenia celów naziemnych, przeciwlotniczych, przeciwokrętowych), miny lądowe, torpedy, bomby głębinowe i bomby lotnicze. *Annual Nonstrategic Nuclear Weapons Report (2024)*, US Department of State, 25 lutego 2025 r., s. 2–3, www.state.gov/wp-content/uploads/2025/02/U-CY2024-NSNW-Report-508-Compliance-12-FEB-2025-2-Section-508-Accessible-2.21.2025.pdf; H.M. Kristensen i in., *Russian Nuclear Weapons*, 2026, „Bulletin of the Atomic Scientists”, 14 maja 2026 r., <https://thebulletin.org>. Niektórzy eksperci pozarządowi szacują jednak, że rosyjski niestrategiczny arsenał jądrowy jest znacznie większy. Zob. M.B. Schneider, *How Many Nuclear Weapons Does Russia Have? The Size and Characteristics of the Russian Nuclear Stockpile*, National Institute for Public Policy, 2 listopada 2023 r., <https://nipp.org>.

¹⁸ Zob. J. Kipp, *op. cit.*; N. Sokov, *Why Russia calls a limited nuclear strike “de-escalation”*, „Bulletin of Atomic Scientists”, 13 marca 2014 r., <https://thebulletin.org>.

¹⁹ Zob. np. *Plenary session of the St Petersburg International Economic Forum*, President of Russia, 16 czerwca 2023 r., <http://en.kremlin.ru>. Arsenał niestrategiczny państw NATO szacunkowo obejmuje ok. 200 amerykańskich bomb lotniczych, z czego ok. 100 jest rozmieszczonych w Europie. Francja posiada też ok. 50 głowic jądrowych dla wyrzucanych z powietrza pocisków manewrujących krótszego zasięgu. Francja określa te pociski i każdy inny rodzaj broni jądrowej mianem „strategicznej”, by podkreślić, jak ogromne implikacje miałyby jakiegokolwiek jej użycie. H.M. Kristensen i in., *United States nuclear weapons*, 2026, „Bulletin of the Atomic Scientists”, 12 marca 2026 r., <https://thebulletin.org>; *Idem*, *French nuclear weapons*, 2025, „Bulletin of the Atomic Scientists”, 15 lipca 2025 r., <https://thebulletin.org>.

²⁰ *Russia insists on US nuclear weapons withdrawal from Europe – Russian diplomat*, TASS, 9 czerwca 2026 r., <https://tass.com>; *Russia's military planning to take into account NATO's growing nuclear capabilities*, TASS, 19 maja 2026 r., <https://tass.com>; *Russia says Polish discussion on hosting US nuclear weapons is dangerous*, Reuters, 25 kwietnia 2024 r., www.reuters.com.

²¹ Zob. szersze omówienie rosyjskiej literatury wojskowej na ten temat w: M. Kofman, A. Loukianova Fink, J. Edmonds, *Russian Strategy for Escalation Management: Evolution of Key Concepts*, CNA Report, kwiecień 2020, www.cna.org; D. Johnson, *Russia's Conventional Precision Strike Capabilities, Regional Crises, and Nuclear Thresholds*, „Livermore Papers on Global Security”, nr 3, luty 2018 r.

Rosji do użycia broni jądrowej na większą skalę, jeśli przeciwnik będzie kontynuował walkę²². Ograniczone użycie broni jądrowej służyłoby zatem przede wszystkim celom politycznym – miałyby zastraszyć przeciwnika perspektywą dalszej eskalacji i złamać jego wolę. Koncepcja ta zakłada dokonywanie selektywnych uderzeń i możliwość ich stopniowego ponawiania z coraz większą liczbą głowic przeciw coraz większej liczbie celów i przy coraz większych stratach dla wroga. Ta selektywność i skalowalność ma także ograniczać ryzyko, że przeciwnik uzna rosyjskie uderzenia za na tyle bolesne, że uzasadniające użycie w odwecie broni nuklearnej – a zwłaszcza zmasowaną odpowiedź. Głównym celem ograniczonych uderzeń jest zatem w rosyjskim założeniu potęgowanie i wykorzystanie obaw wroga przed totalną wojną jądrową, ale bez potrzeby jej toczenia.

Podczas konfliktu regionalnego Rosja może też użyć broni nuklearnej do osiągnięcia celów czysto wojskowych (niszczenie potencjału przeciwnika), zarówno w ramach ograniczonych uderzeń, jak i przejścia do nieograniczonej wojny w razie niepowodzenia prób kontroli eskalacji. Rosyjscy wojskowi od lat dyskutują nad różnymi opcjami selektywnych uderzeń o czysto demonstracyjny charakterze (np. detonacja nad niezamieszkałym obszarem), a także przeciwko celom wojskowym, politycznym i gospodarczym. Jak wskazuje jedno z kompleksowych opracowań rosyjskiej literatury wojskowej, jako kluczowe cele wojskowe ograniczonych ataków najczęściej wymieniane są ośrodki dowodzenia, systemy rozpoznania, nawigacji i komunikacji oraz kosmiczne, a także siły rakietowe, a jako cele polityczne i gospodarcze – elektrownie (oprócz jądrowych), porty lotnicze i morskie, mosty, węzły drogowe i kolejowe, przemysł zbrojeniowy, siedziby mediów czy centra telekomunikacyjne²³.

W założeniu Rosja miałaby na początku stopniowej nuklearnej eskalacji unikać ataków, które prowadziłyby do dużych strat w ludności cywilnej (np. uderzeń w elektrownie atomowe). Nie wyklucza to jednak ich dokonania, zwłaszcza gdyby nie powiodły się wcześniejsze próby siłowego osiągnięcia celów²⁴. Rosja najprawdopodobniej stawia nacisk na wykorzystanie broni jądrowej nie na polu walki, a przede wszystkim przeciw celom w głębi terytorium przeciwnika. Oprócz dyskusji o kategoriach celów wskazując na to duże rosyjskie inwestycje w pociski niestrategiczne o maksymalnym zasięgu od kilkuset do kilku tysięcy kilometrów (np. pociski rodzin Iskander i Kalibr, Oriesznik). Ro-

.....

²² Choć do koncepcji ograniczonego użycia broni nuklearnej nie odwołuje się wprost publiczna wersja rosyjskiej doktryny nuklearnej, byłoby ono zgodne z jej celem, jakim jest „zapobieganie eskalacji i zakończenie walk na warunkach akceptowalnych dla Rosji”. Nawiązania do ograniczonego użycia broni jądrowej pojawiały się nie tylko w literaturze wojskowej, ale i niektórych – innych niż doktryna wojskowa i nuklearna – dokumentach Rosji oraz wypowiedziach przedstawicieli jej władz i wojska. Na przykład dokument ministerstwa obrony o rozwoju sił zbrojnych z 2003 r. stwierdzał, że „deeskalacja agresji polega na zmuszeniu wroga do wstrzymania działań wojskowych poprzez groźbę dokonania lub faktyczne dokonanie uderzeń o różnej intensywności z użyciem broni konwencjonalnej i nuklearnej”. Zob. szerzej: M.B. Schneider, *The Implications of Russia's New Nuclear Doctrine*, NIPP Information Series Nr 615, 5 lutego 2025 r., <https://nipp.org>.

²³ M. Kofman, A. Loukianova Fink, J. Edmonds, *op. cit.*, s. 20, 66–73.

²⁴ Co znamienne, podczas wojny z Ukrainą Rosja celowo używa na dużą skalę amunicji konwencjonalnej do ataków na ludność cywilną. Zob. też: D. Johnson, *op. cit.*, s. 48–54.

syjski arsenał jest gorzej dostosowany do użycia przeciw celom lądowym na froncie i w jego pobliżu, choć może być wykorzystany także w ten sposób²⁵.

Rosyjskie debaty o broni nuklearnej od lat charakteryzuje również duże zainteresowanie koncepcjami jej „wyprzedzającego” użycia, także w konfliktach regionalnych i w formule ograniczonych uderzeń²⁶. Rosyjska kultura strategiczna preferuje przeciwdziałanie zagrożeniom, zanim się one zmaterializują. Rosyjscy strategowie często odwołują się do potrzeby uniknięcia nagłych ataków, takich jak inwazja III Rzeszy w 1941 r.²⁷ Zwolennicy działań wyprzedzających – czasem mylonych z prewencyjnymi – często zwracają też uwagę na duże postępy technologiczne w zdolnościach wojskowych USA i ich sojuszników (obejmujące np. broń hipersoniczną i środki do działań w cyberprzestrzeni)²⁸. Ich zdaniem mogą one spowodować, że atak USA/NATO będzie zbyt szybki i złożony, by mógł zostać odparty przez rosyjskie wojsko. Ma to przemawiać za uderzeniem po wykryciu przygotowań do ataku. Studia dyskursu militarnego Rosji sprzed jej pełnoskalowej inwazji na Ukrainę wskazują, że rosyjskie wojsko postrzega użycie sił nienuklearnych jako bardziej realny sposób dokonania uderzeń wyprzedzających, przynajmniej na początku konfliktu²⁹. Rosja groziła uderzeniami wyprzedzającymi m.in. Polsce, w odpowiedzi na budowę na jej terytorium elementów systemu obrony antybalistycznej USA³⁰.

Użycie broni jądrowej i zagrożenie nim stanowią kluczowe, ale nie jedyne elementy zintegrowanego podejścia Rosji do odstraszenia, zastraszenia i opanowywania eskalacji. Sygnalizowaniu determinacji Rosji, również do użycia broni jądrowej, oraz testowaniu determinacji przeciwnika służy też szereg innych środków: działania w sferze informacyjnej i cyberprzestrzeni, użycie siły poniżej progu otwartego konfliktu, a także sił konwencjonalnych, w tym uderzenia rakietowe na kluczowe cele wojskowe i niemilitarne³¹.

..... •

²⁵ Broń jądrowa przypuszczalnie odgrywa większą rolę taktyczną w przypadku sił morskich i powietrznych, zwłaszcza że dysponują one środkami jej przenoszenia takimi jak torpedy czy pociski przeciwlotnicze i przeciwokrętowe.

²⁶ Zob. omówienie tych dyskusji w połowie poprzedniej dekady w: A. Velez-Green, *Russian Strategists Debate Preemption as Defense Against NATO Surprise Attack*, „Russia Matters”, 14 marca 2018 r., www.russiamatters.org.

²⁷ Uderzenie wyprzedzające ma na celu powstrzymanie zbliżającego się ataku, a prewencyjne – uniemożliwienie jego dokonania w dalszej przyszłości. Uderzenie wyprzedzające dotyczy więc pilnego zagrożenia, a prewencyjne – hipotetycznego.

²⁸ D. Adamsky, *The Russian Way of Deterrence: Strategic Culture, Coercion, and War*, Stanford University Press, Stanford 2024, s. 110–113.

²⁹ M. Kofman, A. Loukianova Fink, J. Edmonds, *op. cit.*, s. 47–48; D. Adamsky, *op. cit.*, s. 111. Na zainteresowanie rosyjskich elit koncepcją wyprzedzającego uderzenia nuklearnego, ale i różnice zdań w tej kwestii wskazuje np. wypowiedź ówczesnego sekretarza Rady Bezpieczeństwa Rosji Nikołaja Patruszewa z 2009 r. Twierdził on, że zaktualizowana doktryna wojskowa Rosji będzie dopuszczała możliwość wyprzedzającego użycia broni nuklearnej. Zapisy takie nie znalazły się jednak w publicznej wersji tego dokumentu. B. Мамонтов, *Меняется Россия, меняется и ее военная доктрина*, „Известия”, 14 czerwca 2009 r., <https://iz.ru>.

³⁰ A.E. Kramer, *Russian General Makes Threat on Missile-Defense Sites*, „The New York Times”, 3 maja 2012 r., www.nytimes.com.

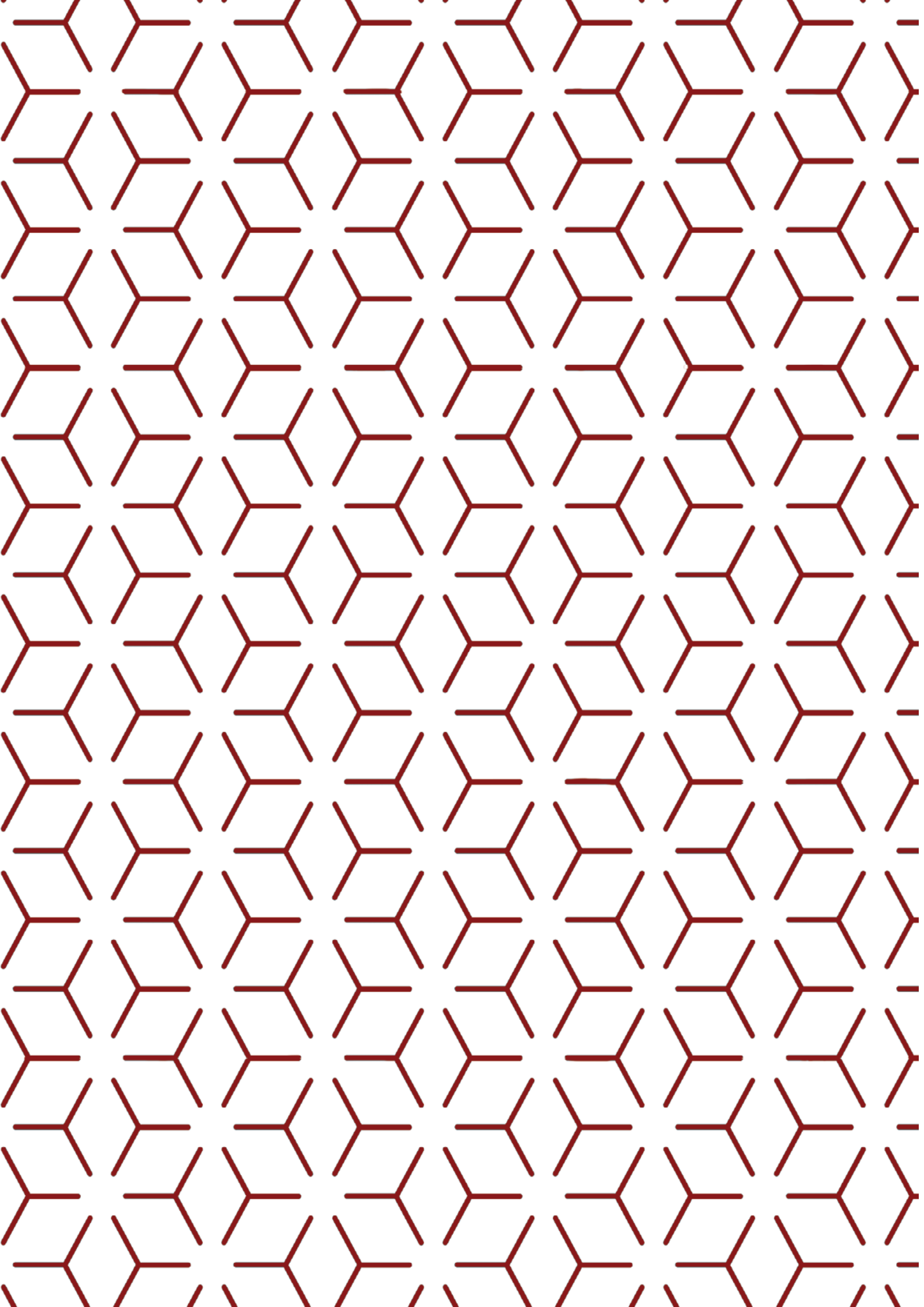
³¹ Zob. D. Adamsky, *op. cit.*, s. 26–29; M. Kofman, A. Loukianova Fink, J. Edmonds, *op. cit.*; K. Ven Bruusgaard, *Russian Strategic Deterrence*, „Survival” 2016, t. 58, nr 4.

Równolegle do zwiększania możliwości użycia broni nuklearnej Rosja od dawna stara się wzmocnić także nienuklearne opcje prowadzenia wojny jako bardziej wiarygodne, bo obciążone mniejszym ryzykiem sprowokowania wroga do eskalacji, szczególnie na wcześniejszych etapach konfliktu. Wraz z rozwojem i przyjmowaniem do służby pocisków precyzyjnego rażenia z głowicami konwencjonalnymi Rosja w doktrynie wojennej z 2014 r. wprowadziła pojęcie odstraszania nienuklearnego³². Co znamienne, większość takich pocisków ma jednocześnie możliwość przenoszenia broni jądrowej. Ich rozwój poszerza zatem także nuklearne zdolności Rosji i potwierdza, że z rosyjskiej perspektywy niestrategiczna broń jądrowa nie zostanie w pełni zastąpiona przez konwencjonalne środki rażenia precyzyjnego³³.

.....

³² *Военная доктрина Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976)*, Совет Безопасности Российской Федерации, www.scrf.gov.ru.

³³ Zob. K. Zysk, *op. cit.*; D. Johnson, *op. cit.*

Nuklearne zastraszanie w wojnie z Ukrainą i jego adaptacja

Rozpoczęta 24 lutego 2022 r. pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę i towarzyszące jej nasilenie konfrontacji z Zachodem stanowią test dla części założeń rosyjskiej strategii nuklearnej, a także impuls do jej adaptacji. Rosja podsyciała obawy przed wojną jądrową od rozpoczęcia wojny z Ukrainą w 2014 r., niemniej od 2022 r. jej próby nuklearnego zastraszania są o wiele bardziej intensywne³⁴. Wielokrotnie, poprzez wypowiedzi przedstawicieli władz, ale i działania wojskowe, dawała do zrozumienia, że do użycia broni jądrowej doprowadzić może dalsza eskalacja konfliktu. Tuż przed pełnoskalową inwazją odbyły się duże ćwiczenia rosyjskich sił nuklearnych, a w dniu ataku Putin zagroził „konsekwencjami, jakich nigdy nie doświadczyli” tym, którzy „wejdą w drogę” Rosji³⁵. Większość oficjalnych komunikatów była jednak niejednoznaczna. Groźby były najbardziej klarowne w odniesieniu do potencjalnego bezpośredniego włączenia się państw NATO do wojny, choć Rosja próbowała też za pomocą retoryki nuklearnej odstraszyć je od zwiększania dostaw sprzętu i innej pomocy wojskowej dla Ukrainy, a samą Ukrainę zmusić do ograniczenia działań obronnych. W rosyjskie próby nuklearnego zastraszania wpisuje się także publiczna dyskusja w Rosji o potencjalnym użyciu broni jądrowej. Nawołuje do niego część prominentnych uczestników tej debaty, wywodzących się spoza władzy wykonawczej (publicystów, dziennikarzy, ekspertów, parlamentarzystów czy byłych wojskowych i urzędników)³⁶.

Wydarzenia ostatnich czterech lat świadczą o tym, że rosyjski próg użycia broni nuklearnej nie znajduje się tak nisko, jak to Rosja niejednokrotnie sugerowała podczas

.....

³⁴ Nt. nuklearnego zastraszania przez Rosję na początku agresji na Ukrainę zob. J. Durkalec, *Nuclear-Backed "Little Green Men": Nuclear Messaging in the Ukraine Crisis*, PISM Report, lipiec 2015, www.pism.pl.

³⁵ *Address by the President of the Russian Federation*, President of Russia, 24 lutego 2022 r., <http://en.kremlin.ru>. Zob. chronologię rosyjskich sygnałów nuklearnych w latach 2022–2025 w: L. Horowitz, M. Smetana i in., *Russia's Nuclear Signaling in the War Against Ukraine: A Chronology of the Biden Era*, „SWP Working Paper”, nr 3/2025, grudzień 2025, www.swp-berlin.org.

³⁶ Z rosyjskich władz o możliwości użycia broni nuklearnej najbardziej bezpośrednio wypowiada się były prezydent Dmitrij Miedwiediew, który jest zastępcą przewodniczącego Rady Bezpieczeństwa Rosji – organu doradczego dla prezydenta Rosji, ale nie decyzyjnego ws. użycia broni jądrowej.

wojny. Jednocześnie należy jednak mieć na uwadze, że jak dotąd Rosja nie znalazła się w konflikcie z Ukrainą w tak trudnej sytuacji, by nie mogła kontynuować walki jedynie siłami konwencjonalnymi, lub by zagrożona była stabilność funkcjonowania państwa. Ponadto, choć rosyjskie przywództwo najwyraźniej uznaje skutki nuklearnego zastraszania za niewystarczające, nie rezygnuje z niego. Co więcej, podejmuje działania, które mają uczynić rosyjskie groźby nuklearne bardziej wiarygodnymi.

Rosyjskie zastraszanie nuklearne okazało się tylko częściowo skuteczne wobec Zachodu i nieskuteczne wobec Ukrainy. Rosji nie udało się odstraszyć państw NATO i UE od udzielenia Ukrainie wsparcia sprzętowego, wywiadowczego i szkoleniowego, choć podsycane przez Rosję obawy przed eskalacją opóźniły decyzje o przekazywaniu kolejnych rodzajów uzbrojenia i o zmniejszaniu obostrzeń w możliwości jego użycia. Za największy sukces nuklearnego zastraszania Rosja prawdopodobnie uznaje niewłączenie się wojsk państw NATO bezpośrednio w konflikt po stronie Ukrainy, choć scenariusz ten nie był rozważany przez Sojusz. Obawy przed nuklearną eskalacją nie zniechęciły natomiast Ukrainy do prób odbijania swojego terytorium (w tym terenów, które Rosja wcieiliła w 2022 r. na podstawie tzw. referendum³⁷) czy do uderzeń powietrzno-rakietowych na terytorium Rosji.

Gdy postępowały ukraińskie działania kontrofensywne latem i jesienią 2022 r., Rosja sugerowała możliwość użycia broni jądrowej przeciw Ukrainie³⁸. Nie podjęła jednak tej decyzji przypuszczalnie częściowo dlatego, że liczyła się z jej negatywnymi międzynarodowymi skutkami. USA i ich sojusznicy ostrzegali, że zastosowanie broni jądrowej przeciw Ukrainie wywoła dotkliwe dla Rosji konsekwencje. Według nieoficjalnych doniesień komunikowano, że mogą one objąć nie tylko zaostrenie sankcji i zwiększenie dostaw broni dla Ukrainy, ale i konwencjonalne uderzenia na siły rosyjskie³⁹. Możliwe, że doszłoby też do osłabienia politycznych i gospodarczych relacji Rosji z innymi państwami, w tym bliskimi partnerami, z których część (Chiny i Indie) publicznie sprzeciwiała się użyciu przez nią broni jądrowej.

Na brak decyzji władz Rosji o użyciu broni nuklearnej prawdopodobnie wpływ miało też to, że nie stały przed nieodwracalną porażką w wojnie. Udało się jej konwencjo-

.....

³⁷ A. Legucka, M. Piechowska, *Rosyjskie pseudoreferenda na Ukrainie*, „Komentarz PISM”, nr 124/2022, 28 września 2022 r., www.pism.pl.

³⁸ Wskazywały na to zarówno sygnały wysyłane przez Rosję, jak i wypowiedzi przedstawicieli władz USA i części państw sojuszniczych oraz doniesienia prasowe, m.in. powołujące się na ustalenia amerykańskiego wywiadu. Podpisując dekret o aneksji czterech obwodów Ukrainy, Putin zapowiedział np., że Rosja będzie bronić ich wszelkimi dostępnymi środkami. Minister obrony Siergiej Szojgu ostrzegał później przed „niekontrolowaną eskalacją” i oskarżał Ukrainę o przygotowywanie ataku bombą radiologiczną, co przez USA i część ich sojuszników zostało odebrane jako przygotowywanie pretekstu do użycia broni jądrowej przez Rosję. Zob. szerzej: C. Kahl, *The fall 2022 crisis*, „Defense & Security Analysis”, 8 maja 2026 r.; B. Woodward, *War*, Simon & Schuster, London 2024, s. 150–165.

³⁹ *Ibidem*, s. 150–65; C. Kahl, *op. cit.*; M. Seddon, J. Kynge, J.P. Rathbone, F. Schwartz, *Xi Jinping warned Vladimir Putin against nuclear attack in Ukraine*, „Financial Times”, 5 lipca 2023 r., www.ft.com. Zob. też: A. Kacprzyk, *Rosja grozi Ukrainie bronią jądrową*, „Biuletyn PISM”, nr 158 (2577), 10 października 2022 r., www.pism.pl.

nalnymi siłami zatrzymać ukraińskie kontrofensywy, a także wypchnąć wojska Ukrainy z zajętych przez nie części obwodu kurskiego w Rosji. Choć ukraińskie uderzenia na cele w Rosji są dla niej kosztowne, nie zagrażają fizycznemu i politycznemu trwaniu reżimu ani nie powodują dużych strat w ludziach. Ponadto, mimo że celem ataków bywały rosyjskie systemy do przenoszenia broni nuklearnej (bombowce strategiczne), wspierająca je infrastruktura (m.in. radary wczesnego ostrzegania) i latające centra dowodzenia, nie podważyły one rosyjskiej zdolności do dokonania odwetu nuklearnego. Ich skala była zbyt mała. Większość tych sił i obiektów była ponadto wykorzystywana do prowadzenia konwencjonalnych działań przeciw Ukrainie.

Rosja najwyraźniej uznaje też odstraszenie NATO za wystarczająco wiarygodne. Nie dokonała nuklearnego czy konwencjonalnego odwetu przeciw państwom wspierającym Ukrainę ani nie zaatakowała otwarcie linii zaopatrzenia na ich terytorium. Intensyfikuje natomiast próby sabotażu i inne wrogie wobec NATO działania poniżej progu otwartego konfliktu⁴⁰.

Od początku 2023 r. Rosja wyraźnie wzmogła działania, które mają przekonywać o rosnącym ryzyku użycia przez nią broni nuklearnej w razie zwiększania się napięć z Zachodem. Jest to realizacja apeli rosyjskich komentatorów i ekspertów, którzy twierdzą, że niepowodzenia nuklearnego zastraszania wynikają z jego nieodpowiedniego zaprezentowania i że powinno być ono poparte dalej idącą sygnalizacją nuklearną⁴¹. O ile przez pierwszy rok pełnoskalowej wojny rosyjskie zastraszanie nuklearne polegało głównie na niejednoznacznych wypowiedziach władz, o tyle w kolejnych latach objęło też deklarację rozmieszczenia broni nuklearnej w Białorusi, prowadzenie ćwiczeń niestrategicznych sił nuklearnych przy granicach z Ukrainą i NATO czy zawieszenie inspekcji w ramach (obecnie już wygasłego) amerykańsko-rosyjskiego traktatu o ograniczeniu międzykontynentalnych sił nuklearnych (Nowy START). Rosja cofnęła także ratyfikację układu o całkowitym zakazie prób jądrowych (CTBT) oraz zasygnalizowała możliwość ich wznowienia. Rozwija ponadto dodatkowe środki przenoszenia broni nuklearnej, w tym nowe pociski średniego zasięgu Oriesznik, których nienuklearnego wariantu użyła kilkakrotnie przeciw Ukrainie.

W zastraszaniu Zachodu pomoc ma też przeprowadzona w 2024 r. aktualizacja doktryny nuklearnej, co rosyjskie władze tłumaczyły w dużej mierze potrzebą przypomnienia państwom Zachodu, że wspieranie Ukrainy zwiększa ryzyko eskalacji konfliktu⁴². Nieprzypadkowo doktryna została opublikowana w momencie, gdy USA rozważały zezwolenie Ukrainie na ataki z użyciem amerykańskiego uzbrojenia na rosyjskie terytorium, a Rosja próbowała je od tego odstraszyć. Zapisy doktryny odzwierciedlają ówczesne

.....

⁴⁰ Zob. F. Bryjka, A.M. Dyner, A. Kozioł, *Biała księga rosyjskich aktów sabotażu i dywersji wobec członków Rady Państw Morza Bałtyckiego*, Raport PISM, maj 2026, www.pism.pl.

⁴¹ Zob. zwłaszcza: S.A. Karaganov, *A Difficult but Necessary Decision*, „Russia in Global Affairs”, 13 czerwca 2023 r., <https://eng.globalaffairs.ru>; D.V. Trenin, *Conflict in Ukraine and Nuclear Weapons*, „Russia in Global Affairs”, 22 czerwca 2023 r., <https://eng.globalaffairs.ru>.

⁴² *Russia to change nuclear doctrine upon examination of West's actions — senior diplomat*, TASS, 1 września 2024 r., <https://tass.com>. Zob. też: A. Kacprzyk, *Rosja zmienia doktrynę...*, op. cit.

groźby Władimira Putina, że takie wsparcie będzie równoznaczne z agresją na Rosję⁴³. Zaktualizowana doktryna obniżyła także deklarowany próg użycia broni nuklearnej w odpowiedzi na atak konwencjonalny. Oprócz chęci wywarcia na Zachodzie efektu psychologicznego w związku z trwającą konfrontacją powodem tej zmiany mogło być też osłabienie sił konwencjonalnych Rosji (w porównaniu z NATO) w związku z ich zaangażowaniem w wojnę z Ukrainą. Od 2010 r. próg ten dotyczył agresji zagrażającej „prze-trwaniu państwa”, a od 2024 r. dotyczy bardziej ogólnego „krytycznego zagrożenia” dla suwerenności lub integralności terytorialnej⁴⁴.

W Rosji trwają ponadto dyskusje nad kolejnymi sposobami wyraźniejszego komunikowania nuklearnych gróźb. Ich elementem była bezprecedensowa debata publiczna o sensowności dokonania ograniczonego uderzenia „wyprzedzającego” i „deeskalującego” przeciwko członkom NATO. Do kroku takiego nawoływali i nawołują niektórzy sympatyzujący z Kremlu komentatorzy i eksperci, którzy argumentują, że jest to konieczne do wymuszenia od Zachodu zakończenia wspierania Ukrainy. Jako jeden z potencjalnych celów takich uderzeń wymieniali Polskę i inne państwa wschodniej flanki NATO⁴⁵. Należy odnotować, że pomysły te spotkały się ze znaczącym sprzeciwem innych ekspertów, w tym części osób blisko powiązanych z rosyjskimi władzami⁴⁶.

Pomysł dokonania takiego uderzenia publicznie odrzucił też Putin. Skomentował, że „nie ma obecnie takiej potrzeby”, a rosyjska broń jądrowa może być użyta tylko w „wyjątkowych okolicznościach”. Jednak podkreślił jednocześnie, że Rosja ma przewagę nad Europą w niestrategicznej broni jądrowej i przeważałaby w konflikcie z jej użyciem⁴⁷. Zda-je się to potwierdzać tezę, że Rosja nie traktuje decyzji o nawet ograniczonym użyciu broni nuklearnej jako łatwej do podjęcia i gwarantującej osiągnięcie jej celów, choć takiego kroku nie wyklucza. Na uwadze należy też mieć starania rosyjskich władz o balansowanie między próbami zastraszenia Zachodu a prezentowaniem Rosji – wobec części zachodnich elit i innych państw – jako strony działającej odpowiedzialnie i defensywnie. Ponadto w Rosji dyskutowane są inne sposoby na „przywrócenie strachu”

.....

⁴³ Y. Talmazan, *Putin warns NATO risks 'war' over Ukraine long-range missiles; Russia expels U.K. diplomats it accuses of spying*, „NBC News”, 13 września 2024 r., www.nbcnews.com; A. Kacprzyk, *Rosja wzmacnia nuklearne zastraszanie NATO*, „Biuletyn PISM”, nr 129 (2939), 4 września 2024 r., www.pism.pl.

⁴⁴ Nowa definicja jest bliska zawartej w doktrynie wojskowej z 2000 r. – dotyczyła wówczas sytuacji „krytycznej dla bezpieczeństwa” FR; *Russia's Military Doctrine*, Arms Control Association, www.armscontrol.org.

⁴⁵ S.A. Karaganov, *op. cit.*; D.V. Trenin, *op. cit.*

⁴⁶ Zob. np. F.A. Lukyanov, *Why We Won't Be Able to "Sober Up the West" with a Nuclear Bomb*, „Russia in Global Affairs”, 26 czerwca 2023 r. Zob. też podsumowanie tej dyskusji w: H. Notte, *The West Cannot Cure Russia's Nuclear Fever*, „War on the Rocks”, 18 lipca 2023 r., <https://warontherocks.com>.

⁴⁷ *Plenary session of the St Petersburg International Economic Forum*, President of Russia, 7 czerwca 2024 r., <http://en.kremlin.ru>. Putin przyznał też, że zna i szanuje punkt widzenia zwolenników ograniczonego i wczesnego użycia broni jądrowej, w rozmowie z jednym z czołowych przedstawicieli takiego podejścia, Siergiejem Karaganowem, *Vladimir Putin Meets with Members of the Valdai Discussion Club. Transcript of the Plenary Session of the 20th Annual Meeting*, Valdai Discussion Club, 5 października 2023 r., <https://valdaiclub.com>.

przed wojną nuklearną, które miałyby poprzedzać potencjalne użycie broni jądrowej⁴⁸. Jednym z nich jest oficjalny powrót do prowadzenia próbnych eksplozji jądrowych, na możliwość czego wskazał Putin i inni przedstawiciele rosyjskich władz⁴⁹.

Co istotne, również artykuły autorstwa oficerów rosyjskich sił nuklearnych wskazują, że po pełnoskalowej inwazji na Ukrainę rozpoczęły się prace nad nowymi koncepcjami operacyjnymi, które miałyby lepiej demonstrować zdolności jądrowe Rosji i jej determinację do ich użycia⁵⁰. Przedmiotem debat rosyjskich wojskowych jest m.in. opcja wyprzedzającego użycia broni nuklearnej, traktowanego jako środek przeciwdziałania strategicznemu (rozbrajającemu lub dekapitującemu) uderzeniu pociskami konwencjonalnymi przez USA⁵¹. Oficjalne komunikaty sugerują, że atak wyprzedzający był ćwiczony podczas manewrów w maju br. Ministerstwo Obrony Rosji opisało je bowiem jako dotyczące przygotowania i użycia broni jądrowej „w obliczu zagrożenia agresją”, a nie w odpowiedzi na nią⁵².

Należy też odnotować, że rosyjskie groźby i inne odwołania do broni nuklearnej pełnią także funkcję w polityce wewnętrznej, mają demonstrować społeczeństwu potęgę Rosji, w tym podkreślać jej status jako jedynego państwa o arsenale jądrowym porównywalnym do amerykańskiego. Kontekst takich wypowiedzi przedstawicieli rosyjskiej elity politycznej stał się jeszcze ważniejszy w obliczu niepowodzeń konwencjonalnych sił rosyjskich w wojnie z Ukrainą.

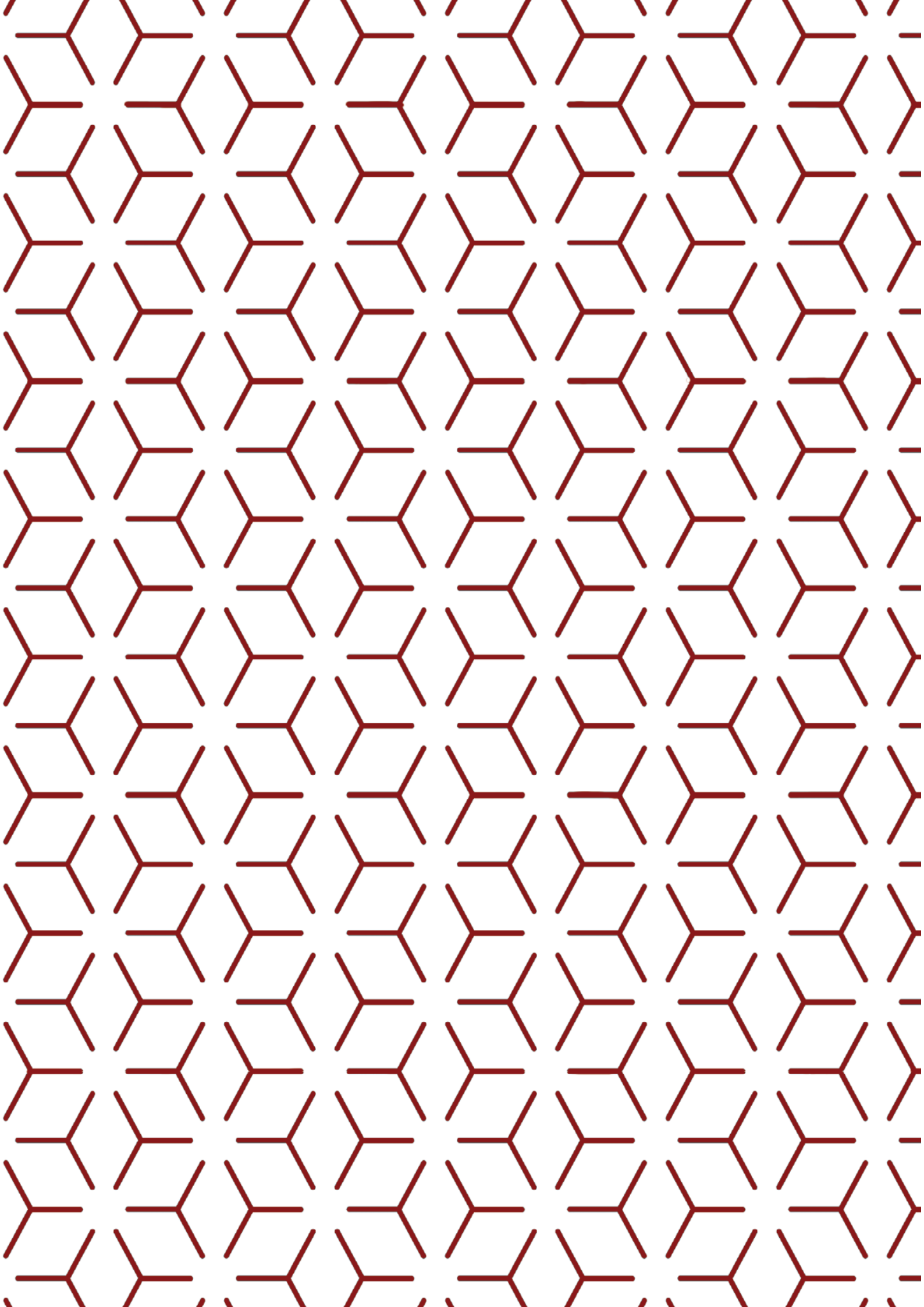
.....
⁴⁸ Zob. np. S.A. Karaganov, D.V. Trenin, S.I. Avakyan, *From Restraining to Deterring*, Sergey Karaganov, 5 listopada 2024 r., <https://karaganov.ru>.

⁴⁹ *Plenary session of the St Petersburg International Economic Forum*, 7 czerwca 2024 r., *op. cit.*; V. Soldatkin, M. Trevelyan, *Putin orders proposals on possible Russian nuclear test*, Reuters, 5 listopada 2025 r., www.reuters.com. USA od 2019 r. oskarżają Rosję o potajemne prowadzenie próbnych eksplozji jądrowych o niewielkiej mocy pomimo deklarowania moratorium na takie testy.

⁵⁰ D. Adamsky, *Quo Vadis, Russian Deterrence? Strategic Culture and Coercion Innovations*, „International Security” 2025, t. 49, nr 3, s. 64–66, <https://direct.mit.edu>. Zob. też: L. Wachs, *Russian nuclear roulette? Elites and public debates on nuclear weapons in Moscow after Ukraine*, „The Nonproliferation Review” 2023, t. 30, nr 4–6, s. 186–188, www.tandfonline.com; S. Kaushal, D. Dolzikova, *The Evolution of Russian Nuclear Doctrine*, RUSI, 12 sierpnia 2025 r., www.rusi.org.

⁵¹ Odzwierciedleniem obaw przed takimi atakami jest poszerzenie w zaktualizowanej doktrynie jądrowej katalogu środków napadu powietrznego, których wystrzelenie mogłoby skłonić Rosję do użycia broni jądrowej (wcześniej obejmował on wyłącznie pociski balistyczne, a od 2024 r. także drony, samoloty i pociski manewrujące oraz hipersoniczne).

⁵² *Ministerstwo Obrony Rosji*, Telegram, 19 maja 2026 r., https://t.me/mod_russia_en/27047.

Rosyjskie zdolności nuklearne w Białorusi

Decyzja o rozmieszczeniu w Białorusi niestrategicznej rosyjskiej broni jądrowej była efektem pogłębiającej się integracji wojskowej obu państw po sfalszowanych przez białoruskie władze wyborach prezydenckich w 2020 r. Była także konsekwencją pełnoskalowej rosyjskiej agresji na Ukrainę. Oba te wydarzenia stanowiły przyczynę gwałtownego pogorszenia stosunków państw zachodnich najpierw z Białorusią, a później z Rosją. Wojna z Ukrainą spowodowała ponadto konieczność podkreślania rzekomych zagrożeń ze strony państw NATO, które Rosja uznaje za wrogie. Według rosyjskich komunikatów rozmieszczenie broni nuklearnej w Białorusi miało wzmocnić odstraszenie wobec Zachodu. W praktyce służy jednocześnie celowi agresywnemu, jakim jest prowadzenie wojny przeciw Ukrainie i ograniczanie międzynarodowego wsparcia dla niej⁵³.

W art. 22. doktryny wojennej Państwa Związkowego Białorusi i Rosji, przyjętej w 2021 r., a opublikowanej w lutym 2022 r., napisano, że „broń jądrowa Federacji Rosyjskiej pozostanie ważnym czynnikiem zapobiegającym wybuchowi konfliktów zbrojnych o charakterze jądrowym oraz konfliktów zbrojnych z użyciem broni konwencjonalnej⁵⁴”, co było sygnałem skierowanym do państw NATO, ale też do Ukrainy. Sygnalizacja ta została wzmocniona ćwiczeniami rosyjskich sił strategicznych, w których obserwacji 19 lutego 2022 r. wraz z Władimirem Putinem wziął udział Alaksandr Łukaszenka, oraz wspólnymi ćwiczeniami obu państw z maja 2026 r. Z kolei podczas spotkania obu przywódców 25 czerwca 2022 r. Putin zapowiedział przystosowanie białoruskich samolotów szturmowych Su-25 do przenoszenia bomb jądrowych i odpowiednie przeszkolenie ich załóg, a także przekazanie Białorusi wyrzutni pocisków balistycznych i manewrujących

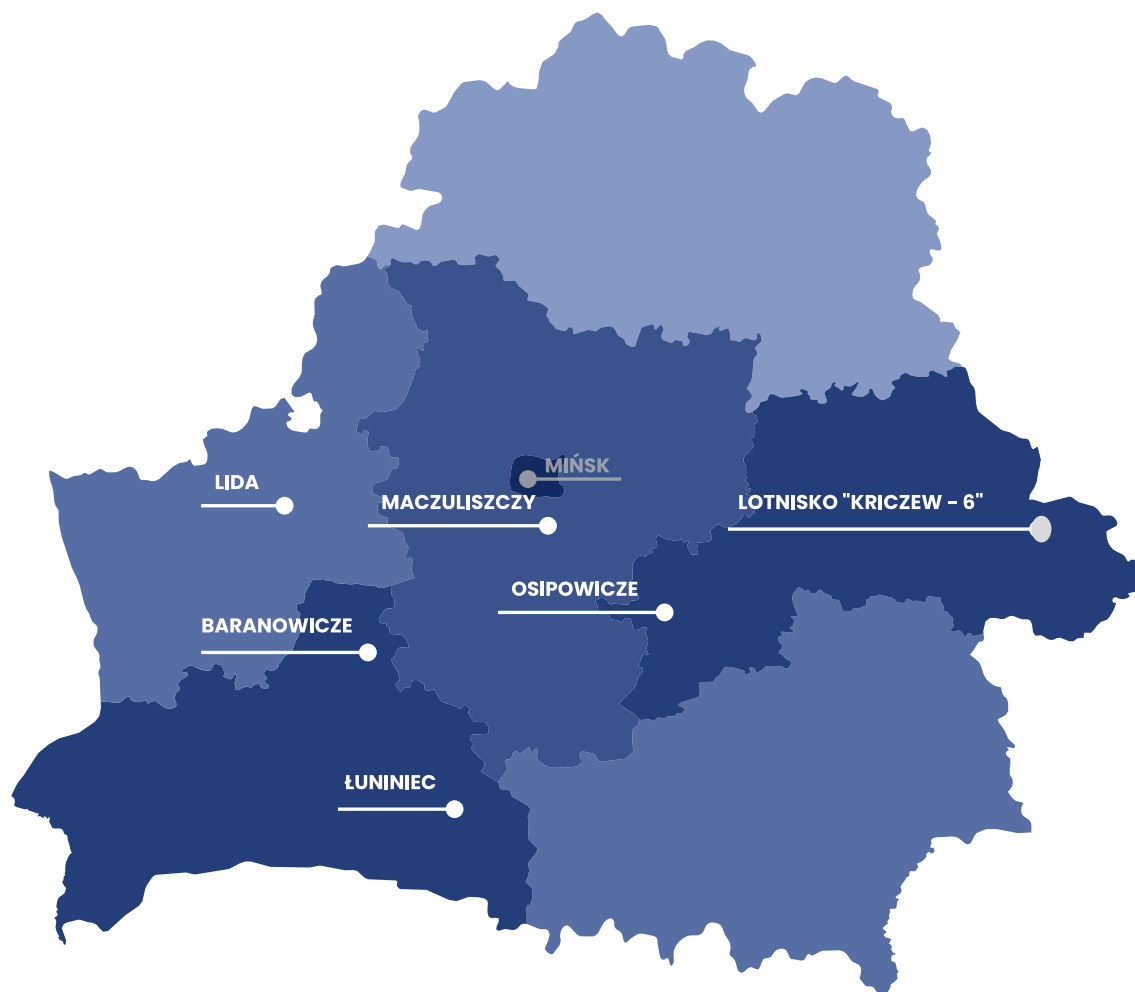
.....

⁵³ Putin określił rozmieszczenie broni jądrowej w Białorusi jako element odstraszenia dla kogokolwiek, kto myśli o zadaniu Rosji „strategicznej porażki”. Nawiązał tym samym do określenia, które przedstawiciele administracji Joe Bidena oraz części państw i struktur NATO używali w kontekście rosyjskiej agresji na Ukrainę. *Plenary session of the St Petersburg International Economic Forum*, 16 czerwca 2023 r., *op. cit.*

⁵⁴ *Военная доктрина Союза утверждена постановлением Высшего Государственного Совета Союзного государства от 4 ноября 2021 г. № 5*, Союзное Государство. Официальный сайт Постоянного комитета Союзного Государства, 4 listopada 2021 r., <https://посткомсг.рф>.

Mapa 1

Miejsca możliwego stacjonowania sił nuklearnych w Białorusi

Źródło: opracowanie własne.

Iskander, które mogą być niestrategicznymi nośnikami broni jądrowej⁵⁵. Proces przygotowania białoruskich sił do potencjalnego użycia rosyjskiej broni jądrowej zakończono rok później.

25 marca 2023 r. Władimir Putin ogłosił rozmieszczenie taktycznej broni jądrowej na terytorium Białorusi, a Ministerstwo Obrony Rosji uzasadniło tę decyzję odmową wycofania broni nuklearnej Stanów Zjednoczonych z Europy oraz rzekomym zagrożeniem ze strony NATO⁵⁶. W efekcie 25 maja 2023 r. w Mińsku ministrowie obrony Rosji Siergiej

⁵⁵ *Встреча с Президентом Белоруссии Александром Лукашенко*, Президент России, 25 czerwca 2022 r., <http://en.kremlin.ru>.

⁵⁶ *Россия разместит в Беларуси тактическое ядерное оружие, заявил Путин*, Российская служба BBC, 25 marca 2023 r., www.bbc.com.

Mapa 2

Zasięg pocisków Oriesznik z Białorusi i 9M729 z obwodu królewieckiego

Źródło: opracowanie własne.

Szójgu i Białorusi Wiktar Chrenin podpisali dokumenty określające zasady przechowywania rosyjskiej broni atomowej w specjalnym magazynie na terytorium Białorusi⁵⁷. 7 czerwca 2023 r. Putin oznajmił, że znalazły się tam już pierwsze głowice jądrowe⁵⁸,

⁵⁷ А. Никольский, Н. Гасымов, *Россия и Белоруссия подписали документы о размещении ядерного оружия*, „Ведомости”, 26 maja 2023 r., www.vedomosti.ru.

⁵⁸ *Путин сообщил о доставке первых ядерных зарядов РФ в Белоруссию*, ТАСС, 16 czerwca 2023 r., <https://tass.ru>.

a 25 kwietnia 2024 r. Łukaszenka powiedział, że w Białorusi znajduje się ich kilkadziesiąt⁵⁹, czego ostateczna weryfikacja oparta na jawnych materiałach jest jednak niemożliwa.

W znowelizowanej publicznej wersji rosyjskiej doktryny jądrowej, opublikowanej 19 listopada 2024 r., w art. 18. wprost wskazano ponadto, że „Federacja Rosyjska zastrzega sobie prawo do użycia broni jądrowej w odpowiedzi na użycie przeciwko niej i (lub) jej sojusznikom broni jądrowej i (lub) innych rodzajów broni masowego rażenia, a także w przypadku agresji przeciwko Federacji Rosyjskiej i (lub) Republici Białorusi jako członków Państwa Związkowego z użyciem broni konwencjonalnej, stwarzającej poważne zagrożenie dla ich suwerenności i (lub) integralności terytorialnej”⁶⁰. Natomiast 6 grudnia 2024 r. Białoruś i Rosja podpisały umowę o gwarancjach bezpieczeństwa, której art. 6. głosi, że decyzja o użyciu rosyjskiej broni jądrowej znajdującej się na terytorium Białorusi, w celu jej obrony, podjęta będzie zgodnie z procedurą ustaloną przez oba państwa⁶¹. W praktyce jednak decyzja ta będzie należała do strony rosyjskiej.

Jako nosiciele taktycznej rosyjskiej broni jądrowej mogą być wykorzystane białoruskie samoloty Su-25, a także przekazane temu państwu systemy rakietowe krótkiego zasięgu Iskander-M i – najprawdopodobniej stacjonujące w Białorusi – rosyjskie systemy rakietowe średniego zasięgu Oriesznik. Samolotami Su-25 dysponuje 116. Gwardyjska Baza Lotnictwa Szturmowego znajdująca się w Lidzie (obwód grodzieński, w pobliżu granicy z Litwą). W 2024 r. Białoruś poinformowała, że białoruscy piloci i obsługa naziemna przeszli pełny cykl szkolenia w zakresie stosowania taktycznej broni jądrowej⁶². Lotniskami przystosowanymi do przyjmowania rosyjskich bombowców strategicznych są: Maczuliszczy (pod Mińskiem, znajduje się tam 50. Baza Lotnicza), Lida, Baranowicze (obwód brzeski, 61. Baza Lotnictwa Myśliwskiego) oraz Łuniniec (obwód brzeski). Rakiety Iskander są w dyspozycji 465. Brygady Rakietowej, której sztab znajduje się w Osipowiczach (obwód mohylewski). Tam też najprawdopodobniej zbudowano specjalny magazyn umożliwiający przechowywanie głowic jądrowych⁶³. Z kolei systemy Oriesznik mogą być rozmieszczone we wschodniej Białorusi, prawdopodobnie na terenie dawnej bazy lotniczej Kriczew-6 w obwodzie mohylewskim w pobliżu miasta Krzyczew, na co wskazują zdjęcia satelitarne⁶⁴. Baza znajduje się ok. 5 km od granicy Białorusi z Rosją.

.....
⁵⁹ *Лукашенко: в Белоруссии разместили «несколько десятков» российских ядерных боеприпасов*, ТАСС, 25 kwietnia 2024 r., <https://tass.ru>.

⁶⁰ *Указ Президента Российской Федерации*, *op. cit.*

⁶¹ *Договор между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о гарантиях безопасности в рамках Союзного государства*, Министерство иностранных дел Российской Федерации, 6 grudnia 2024 r., www.mid.ru.

⁶² *В Белоруссии заявили, что военные прошли весь цикл подготовки по применению ТЯО*, ТАСС, 2 czerwca 2024 r., <https://tass.ru>.

⁶³ H. Kristensen, M. Korda, *Depot In Belarus Shows New Upgrades Possibly For Russian Nuclear Warhead Storage*, Federation of American Scientists, 14 marca 2024 r., <https://fas.org>.

⁶⁴ *Satellite Imagery Points To Possible Russian Oreshnik Missile Site In Belarus*, Radio Free Europe / Radio Liberty Belarus Service, 11 lutego 2026 r., www.rferl.org.

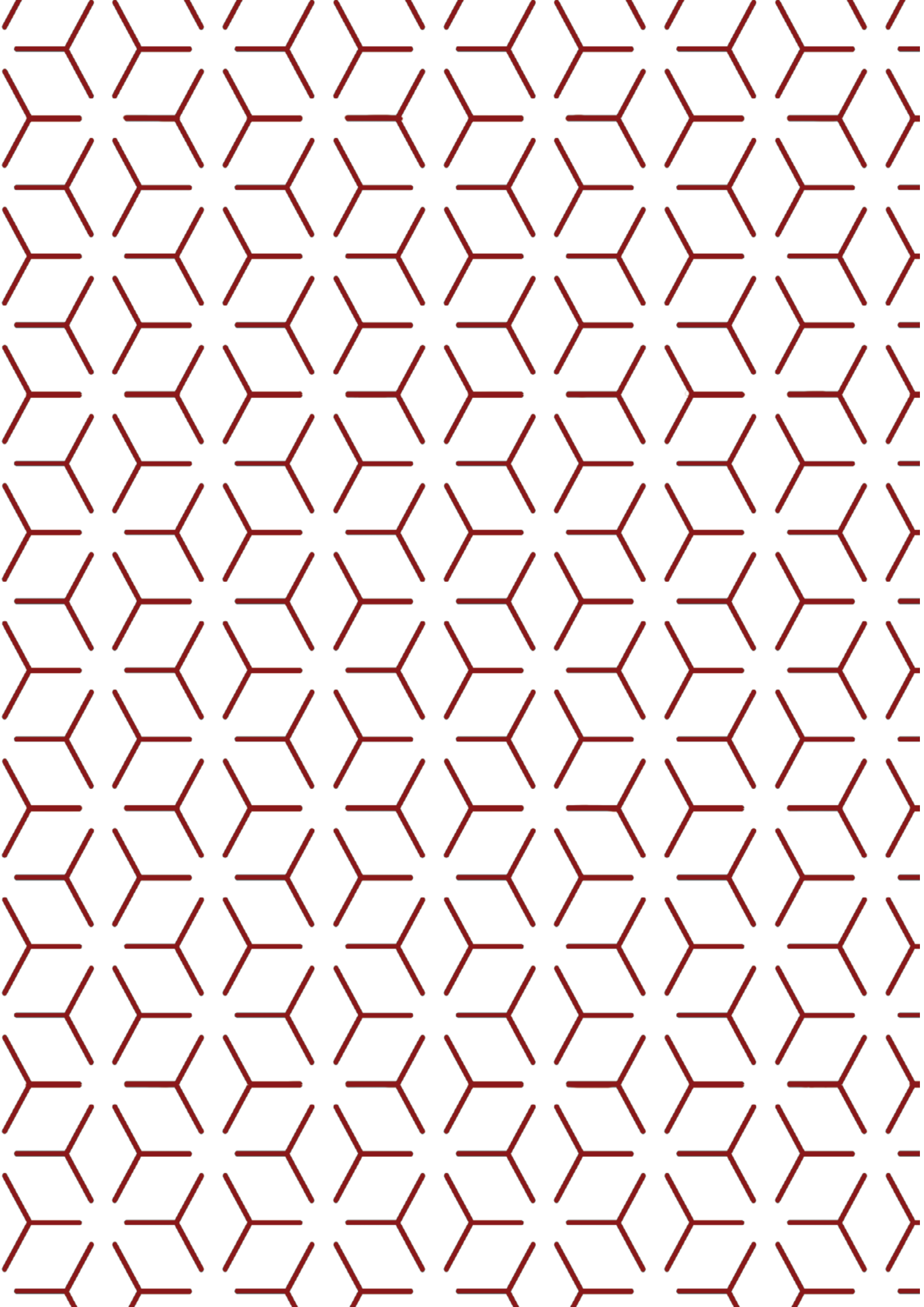
Alaksandr Łukaszenka niejednokrotnie sugerował, że znajdująca się w Białorusi rosyjska taktyczna broń jądrowa może zostać użyta przeciwko państwom NATO lub (i) Ukrainie, gdyby zdecydowały się one zaatakować Białoruś lub Państwo Związkowe Białorusi i Rosji. Jeszcze w kwietniu 2010 r. Łukaszenka twierdził, że wycofanie broni jądrowej z Białorusi po rozpadzie ZSRR było ogromnym błędem, i podkreślił, że był zmuszony zaakceptować je pod naciskiem Rosji i USA. Ponowne rozmieszczenie rosyjskiej broni jądrowej w Białorusi Łukaszenka uznaje natomiast za swój osobisty sukces.

Obecność tej broni w Białorusi niesie dodatkowe ryzyko dla regionu, ponieważ wystrzelone stamtąd pociski balistyczne Iskander-M mogą – zgodnie z ich oficjalnym zasięgiem 500 km – dotrzeć do większości Polski i Ukrainy, a także części Czech, Słowacji, Węgier i Rumunii, co daje dodatkowe możliwości rażenia. Rosyjska agresja na Ukrainę, ale też wspólne białorusko-rosyjskie ćwiczenia wojskowe udowodniły, że pod kątem militarnym Rosja traktuje białoruskie terytorium jak swoje własne, zatem w przypadku decyzji o użyciu taktycznej broni jądrowej nie będzie się liczyła ze zdaniem władz Białorusi. Co więcej, białoruskie terytorium może zostać użyte celowo, aby ewentualny odwet ograniczył się do Białorusi.

Oprócz stacjonowania elementów sił nuklearnych Białoruś bierze udział w rosyjskim sygnalizowaniu nuklearnym także na inne sposoby. Białoruskie siły zdolne do przenoszenia broni jądrowej dołączyły do manewrów niestrategicznych sił nuklearnych Rosji w czerwcu 2024 i maju 2026 r. W przypadku tych ostatnich Białoruś zaczęła działania dzień wcześniej niż Rosja – 18 maja. Ponadto w Białorusi pojawiają się rosyjskie systemy zdolne do przenoszenia broni jądrowej – rosyjskie bombowce prowadziły patrole nad Białorusią jesienią 2021 r., podczas kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej, i na początku 2022 r., tuż przed inwazją na Ukrainę. Rosja rozmieszczała również na terenie Białorusi własne wyrzutnie Iskander, a w 2022 dokonywała nimi – z białoruskiego terytorium – konwencjonalnych uderzeń na Ukrainę. Warto też podkreślić wspólne sygnalizowanie przez Rosję i Białoruś gotowości do użycia broni nuklearnej nawet w przypadku konfliktu o niskiej intensywności, co miało miejsce w czasie ćwiczeń „Zapad 2025”⁶⁵. Podobne sygnały wysyłali także inni członkowie Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym w czasie manewrów „Współdziałanie 2025”, które odbyły się w Białorusi we wrześniu ub.r. (poprzedziły one „Zapad”)⁶⁶. Oznacza to, że w przypadku zagrożenia Państwa Związkowego Białorusi i Rosji pełnoskalowym konfliktem faktyczny próg użycia broni jądrowej może być niższy, niż głoszą deklaracje zawarte w oficjalnych dokumentach przyjętych przez oba państwa.

.....
⁶⁵ A.M. Dyner, *„Zapad 2025” – sygnalizacja Rosji i Białorusi mimo wojny*, „Biuletyn PISM”, nr 101 (3104), 23 września 2025 r., www.pism.pl.

⁶⁶ A.M. Dyner, *Znaczenie ćwiczeń OUBZ na Białorusi*, „Komentarz PISM”, nr 63/2025, 8 września 2025 r., www.pism.pl.

Rosyjskie zdolności nuklearne w obwodzie królewieckim

Rosja nie ma żadnych prawnych ani praktycznych ograniczeń w zakresie rozmieszczenia broni jądrowej na terytorium obwodu królewieckiego i posiada tam odpowiednią, zmodernizowaną infrastrukturę składowania oraz zróżnicowane środki przenoszenia. Wskazuje to na wysokie prawdopodobieństwo stacjonowania broni jądrowej na terytorium obwodu lub możliwość jej szybkiej dyslokacji w czasie kryzysu, mimo że po doniesieniach medialnych z 2000 r., że Rosja przenieśli tam głowice, jej przedstawiciele zaprzeczali obecności broni jądrowej w obwodzie⁶⁷. W 2022 r. minister obrony Litwy Arvydas Anušauskas stwierdził, że na terytorium obwodu znajduje się broń jądrowa⁶⁸, a w 2024 r. polski minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski dodał, że jest ona rozmieszczona w pobliżu miasta Królewiec/Kaliningrad i następnie doprecyzował, że chodzi o „skład na około 100 taktycznych głowic nuklearnych”⁶⁹.

Obecność broni jądrowej w obwodzie królewieckim wpisывałaby się w rosyjskie koncepcje zastraszania NATO i państw regionu. Groźba jej użycia, uwiarygodniona przez jej obecność na terytorium obwodu, miałaby zapobiec atakom służącym zniszczeniu rosyjskiego potencjału militarnego lub próbom zajęcia tego terytorium Rosji – możliwym ze względu na przewagę sił konwencjonalnych NATO⁷⁰. Rosja może zakładać, że skomplikowałaby w ten sposób proces politycznego podejmowania decyzji o uderzeniach na cele w obwodzie królewieckim w odpowiedzi na własną agresję przeciw państwom NATO. W razie konfliktu Rosja może także sygnalizować, że utrata kontroli nad obwodem będzie stanowić „krytyczne zagrożenie dla jej integralności terytorialnej”, co może odpowiadać jednemu z warunków użycia broni jądrowej określonych w doktrynie jądrowej. Ewentualne zakomunikowanie wprost obecności broni jądrowej w Królewcu może też posłużyć jako instrument zastraszania i sygnalizowania w czasie

.....
⁶⁷ H. Kristensen, *Non-Strategic Nuclear Weapons*, Federation of American Scientists, Special Report nr 3, maj 2012, s. 70–73, <https://fas.org>.

⁶⁸ *Lithuanian officials puzzled by Russia's threat to deploy nuclear weapons in Kaliningrad*, „LRT”, 14 kwietnia 2022 r., www.lrt.lt.

⁶⁹ *Sikorski ostrzega Niemcy. „Broń nuklearna w pobliżu Kaliningradu może osiągnąć Berlina”*, PAP / PR24, 30 stycznia 2024 r., <https://polskieradio24.pl>; B. Kwiatkowska, *Zagrożenie jądrowe. Sikorski o głowicach w obwodzie królewieckim*, „Wirtualna Polska”, 12 czerwca 2024 r., <https://wiadomosci.wp.pl>.

⁷⁰ Byłoby to podobne do scenariusza ćwiczeń „Zapad 1999”, podczas których niezdolność sił konwencjonalnych do odparcia ataku na Królewiec doprowadziła do symulowanego użycia broni jądrowej, zob. J. Kipp, *Russia's Nonstrategic...*, *op. cit.*

kryzysu, w tym podkreślania gotowości i zdolności do eskalacji do poziomu nuklearnego w razie konfliktu konwencjonalnego.

W przeszłości Rosja używała jako elementu sygnalizowania nuklearnego groźby rozmieszczenia w obwodzie systemów rakietowych Iskander zdolnych do przenoszenia broni jądrowej. W latach 2008–2017 przedstawiała ten krok (część procesu modernizacji i przebrojenia sił rakietowych wojsk lądowych, zakończonego oficjalnie w odniesieniu do brygady stacjonującej w obwodzie w 2018 r.⁷¹) jako rzekomą reakcję na budowę przez USA w Polsce bazy systemu obrony przeciwrakietowej⁷². Chciała w ten sposób nie tylko zastraszyć Polskę i państwa bałtyckie, ale także oddziaływać na państwa i społeczeństwa zachodnie, sugerując, że to działania Stanów Zjednoczonych zwiększają ryzyko wojny.

Na rosyjskie nuklearne plany operacyjne dotyczące obwodu królewieckiego ograniczająco może wpływać przede wszystkim perspektywa utrudnienia lub szybkiego wyeliminowania przez siły NATO, przy zastosowaniu uzbrojenia konwencjonalnego, możliwości użycia przez Rosję rozmieszczonej w obwodzie broni jądrowej. Przemawiałoby to przeciw rozmieszczeniu w obwodzie dużej liczby głowic. Z drugiej strony Rosja może rozważać użycie broni jądrowej jako elementu uderzenia „wyprzedzającego”, obawiając się utraty zdolności do użycia broni jądrowej podczas dalszych faz wojny, albo chcąc osiągnąć przewagę operacyjną.

Obiekt służący do przechowywania głowic i amunicji jądrowej, położony w okolicy Kulikowa na północny zachód od Królewca, został gruntownie zmodernizowany. Zgodnie z danymi satelitarnymi przebudowa obejmowała kilka etapów, począwszy od wzmocnienia zewnętrznych zabezpieczeń na początku XXI w., poprzez przebudowę bunkra służącego do składowania głowic, aż po dalszą rozbudowę systemu ochrony obiektu w latach 2016–2020⁷³. Modernizacja zabezpieczeń obiektu przebiegała podobnie do działań prowadzonych w tego typu miejscach w innych częściach Rosji i wskazuje na utrzymywanie go w stanie gotowości. Na terenie obiektu mogą być składowane głowice i amunicja nuklearna na potrzeby wszystkich jednostek rozmieszczonych w obwodzie, a nie tylko jednego rodzaju sił zbrojnych.

Rosja dysponuje w obwodzie królewieckim szeregiem systemów uzbrojenia podwójnego zastosowania, przeznaczonych do działań konwencjonalnych, ale zdolnych także do przenoszenia niestrategicznej broni jądrowej. Rozmieszczona w Czerniachowsku 152. Brygada Rakietowa dysponuje systemami rakietowymi Iskander z pociskami balistycznymi Iskander-M 9M723 oraz manewrującymi 9M728 o zasięgu nominalnym do 500 km, a być może także wersją 9M729 o zasięgu do 2500 km. Pociski o zasięgu 500 km mogą razić terytorium Polski, Litwę, Łotwę, większość Estonii, a także część Szwecji, Danii

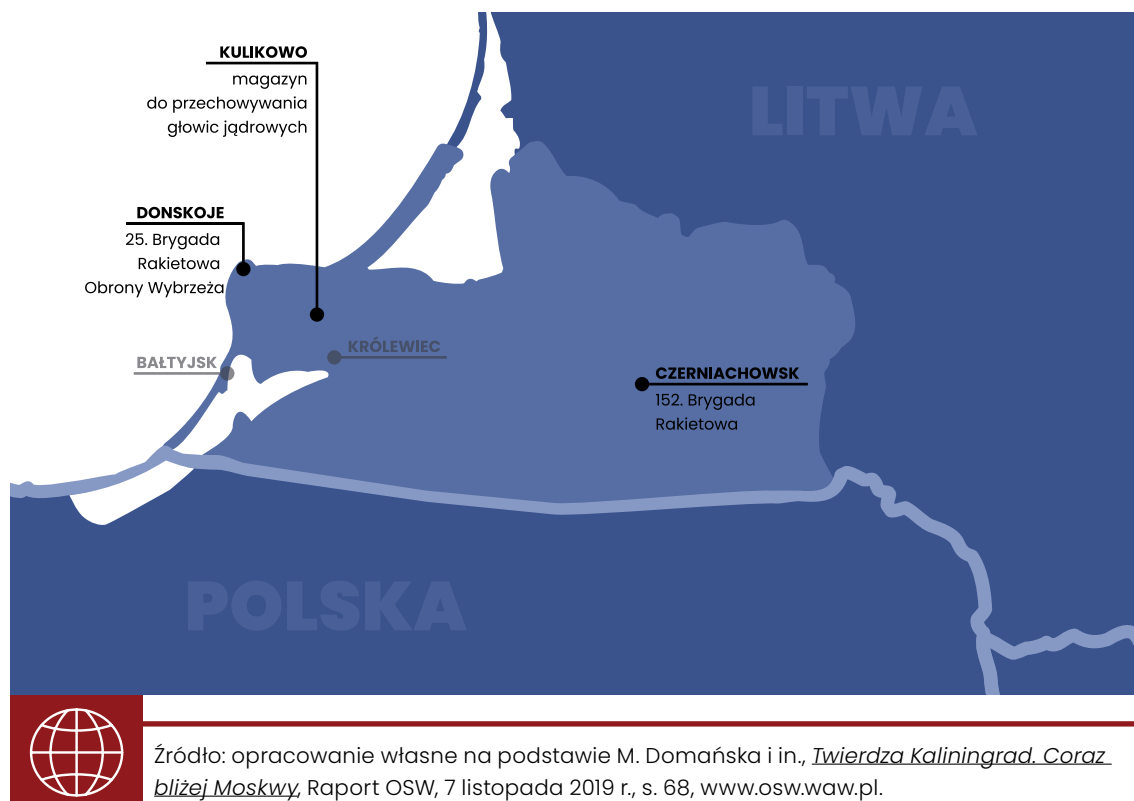
.....
⁷¹ S. Sukhankin, *The End of 'Hide and Seek': Russian Iskanders Permanently in Kaliningrad*, „Jamestown Eurasia Daily Monitor” 2018, t. 15, nr 28, 23 lutego 2018 r., <https://jamestown.org>.

⁷² P. Żochowski, *Iskandery w Kaliningradzie – stały element rosyjskiej polityki zastraszania*, „Analizy OSW”, 11 października 2016 r., www.osw.waw.pl.

⁷³ H. Kristensen, *Russia Upgrades Nuclear Weapons Storage Site In Kaliningrad*, Federation of American Scientists, 18 czerwca 2018 r., <https://fas.org>; H. Kristensen, M. Korda, E. Johns, M. Knight-Boyle, *Nuclear Notebook: The changing nuclear landscape in Europe*, „Bulletin of the Atomic Scientists”, nr 81 (6), 10 grudnia 2025 r., <https://thebulletin.org>.

Mapa 3

Prawdopodobne miejsca stacjonowania sił nuklearnych w obwodzie królewieckim

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Domańska i in., *Twierdza Kaliningrad. Coraz bliżej Moskwy*, Raport OSW, 7 listopada 2019 r., s. 68, www.osw.waw.pl.

i Niemiec⁷⁴. Otwiera to możliwość ich użycia w różnych scenariuszach eskalacyjnych, w tym z wykorzystaniem broni jądrowej.

Inne jednostki stacjonujące w obwodzie królewieckim także mogą być wyposażone w broń jądrową, choć ich głównym przeznaczeniem wydaje się raczej prowadzenie działań konwencjonalnych. Przystosowane do przenoszenia głowic jądrowych mogą być pociski Kalibr i Moskit, które znajdują się na wyposażeniu okrętów Floty Bałtyckiej, oraz niektóre pociski znajdujących się w obwodzie systemów przeciwlotniczych S-300 i S-400. Rosja dysponuje ponadto raketowymi systemami przeciwokrętowymi Bał i Bastion-P, które pozostają na wyposażeniu 25. Brygady Rakietowej Obrony Wybrzeża (Donskoje). Rakiety P-800 Oniks, w które wyposażony jest kompleks Bastion, zdolne są także do rażenia celów lądowych i mogą przenosić głowice jądrowe. Przystosowane do przenoszenia broni jądrowej mogą być stacjonujące w obwodzie samoloty Su-24M, a także pociski Kindżał o zasięgu do 2000 km, które znajdują się na wyposażeniu stacjonujących tam od 2022 r. samolotów MiG-31K⁷⁵.

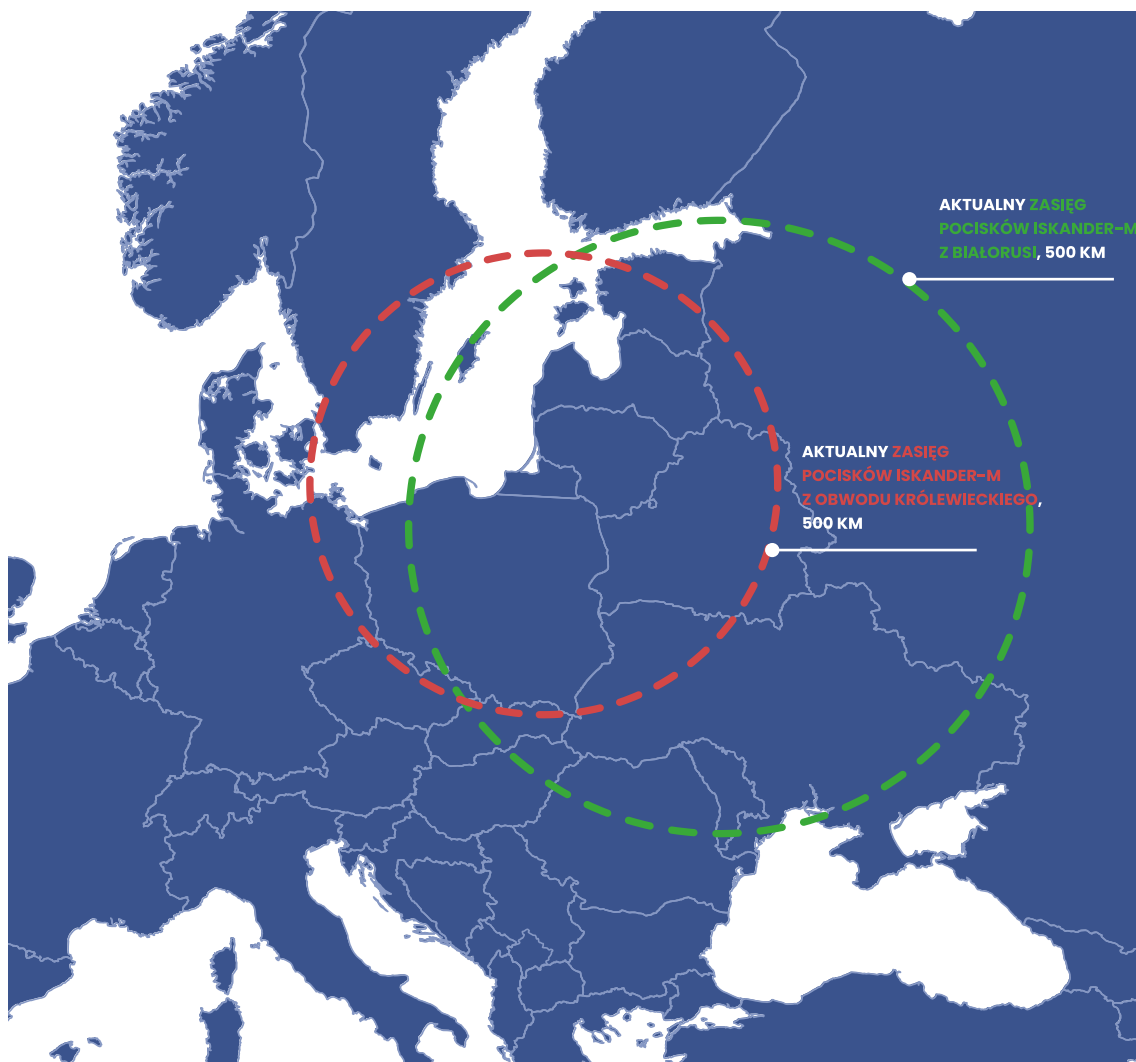
W przeciwieństwie do aktywności treningowej w Białorusi żadne z rosyjskich ćwiczeń zorganizowanych w ostatnich latach na terytorium obwodu królewieckiego nie było prezen-

⁷⁴ *Where Russia's Iskander Ballistic Missile from Kaliningrad Can Reach*, „Defense Express”, 13 września 2025 r., <https://en.defence-ua.com>.

⁷⁵ *Moscow Reportedly Moves Three Warplanes With Hypersonic Missiles To Kaliningrad Exclave*, Radio Free Europe / Radio Liberty, 18 sierpnia 2022 r., www.rferl.org.

Mapa 4

Zasięg pocisków Iskander rozmieszczonych w obwodzie królewieckim i Białorusi

Źródło: opracowanie własne na podstawie T. Wright, W. Alberque, *The credibility and implications of Russia's missile and nuclear proposal to Belarus*, International Institute for Strategic Studies, 21 lipca 2022 r., www.iiss.org.

owane przez Rosję explicite jako manewry sił nuklearnych. W sprawdzanie sił nuklearnych w maju 2026 r. brały udział jednostki Floty Bałtyckiej, jednak nie były to okręty stacjonujące w Bałtyjsku. Może to wskazywać na chęć utrzymywania przez Rosję stanu niepewności co do rozmieszczenia głowic jądrowych w obwodzie. Intensywnie szkolą się natomiast stacjonujące tam jednostki wyposażone w systemy podwójnego zastosowania, np. w maju 2022 r. oraz podczas ćwiczeń „Zapad 2025” we wrześniu 2025 r. Rosja przeprowadziła wtedy na terytorium obwodu symulowane (elektroniczne) strzelanie rakietami balistycznymi Iskander, co część mediów uznała za element sygnalizacji nuklearnej wobec Polski i NATO⁷⁶.

⁷⁶ *Russia Simulates Nuclear Strikes Near EU*, „The Moscow Times”, 5 maja 2022 r., www.themoscowtimes.com; K. Romik, *Wyrzutnie rakiet Iskander niedaleko granicy z Polską. Generał Polko: To straszak*, „Gazeta Wyborcza”, 13 września 2025 r., <https://wiadomosci.gazeta.pl>.

Konsekwencje dla NATO

Wbrew oficjalnym deklaracjom Rosja wykorzystuje broń jądrową nie tylko do odstraszania agresji, ale też do działań zastraszających, m.in. prób zniechęcenia państw NATO do wspierania Ukrainy. Mimo to ewentualna decyzja o użyciu przez Rosję broni nuklearnej nie byłaby jedynie automatycznym następstwem spełnienia określonych przesłanek, a stanowiłaby wynik kalkulacji jej przywództwa. Zapisy oficjalnej doktryny nuklearnej pozostawiają na tyle duże pole do interpretacji, że mogą stanowić pretekst do użycia broni jądrowej w różnych sytuacjach. Jednocześnie obecnie władze Rosji najprawdopodobniej traktują taką ewentualność jako ostateczność i nie podchodzą lekkomyślnie do nuklearnej eskalacji ani też nie traktują broni jądrowej jako instrumentu gwarantującego wygraną.

Należy się jednak liczyć z możliwością użycia przez Rosję broni nuklearnej nie tylko w reakcji na egzystencjalne zagrożenie i ataki na najbardziej wrażliwe cele na jej terytorium (przywództwo, kluczowe elementy sił nuklearnych, elektrownie jądrowe). Rosja mogłaby sięgnąć po broń nuklearną także po to, by spróbować zapobiec porażce konwencjonalnej w konflikcie regionalnym w Europie, m.in. dlatego, że taki scenariusz mógłby zostać uznany za zagrożenie dla stabilności politycznej reżimu. Kluczowym czynnikiem w ocenie opłacalności takiego posunięcia byłaby dla Rosji możliwa reakcja międzynarodowa i związane z tym koszty, zwłaszcza użycie w odwecie broni jądrowej przez USA i innych członków NATO.

Kilka czynników może zwiększyć ryzyko rozpoczęcia przez Rosję konfliktu z NATO, który mógłby eskalować do poziomu użycia broni jądrowej. Ewentualna wygrana w wojnie z Ukrainą zostałaby odebrana przez Rosję jako dowód, że odpowiednio stosowane nuklearne zastraszanie jest skuteczne. Redukcja amerykańskiego zaangażowania w NATO może zachęcić Rosję do jeszcze mocniejszego testowania skuteczności i spójności Sojuszu, zwłaszcza w razie drastycznego zmniejszenia obecności wojskowej USA w państwach położonych w jej bezpośrednim sąsiedztwie lub w sytuacji zaangażowania USA w duży konflikt w innym regionie (zwłaszcza w Indo-Pacyfiku). Ponadto brak zdecydowanej odpowiedzi państw europejskich na rosyjskie groźby nuklearne może być odbierany przez Rosję jako przejaw obaw członków Sojuszu przed możliwą wojną jądrową. Licząc, że strach przed nuklearną eskalacją odstraszy część członków NATO od silnej reakcji i wspierania zaatakowanych państw, Rosja mogłaby zaryzykować konwencjonalny atak na wschodnią flankę NATO. Istnieje też niebezpieczeństwo, że wiara w zdolność

do opanowania eskalacji za pomocą zastraszania nuklearnego będzie skłaniać Rosję do coraz bardziej agresywnych działań poniżej progu otwartego konfliktu, które jednak doprowadzą do zbrojnego starcia z NATO (np. w razie odpowiedzi na akt sabotażu na terytorium państwa Sojuszu prowadzący do ofiar w ludziach).

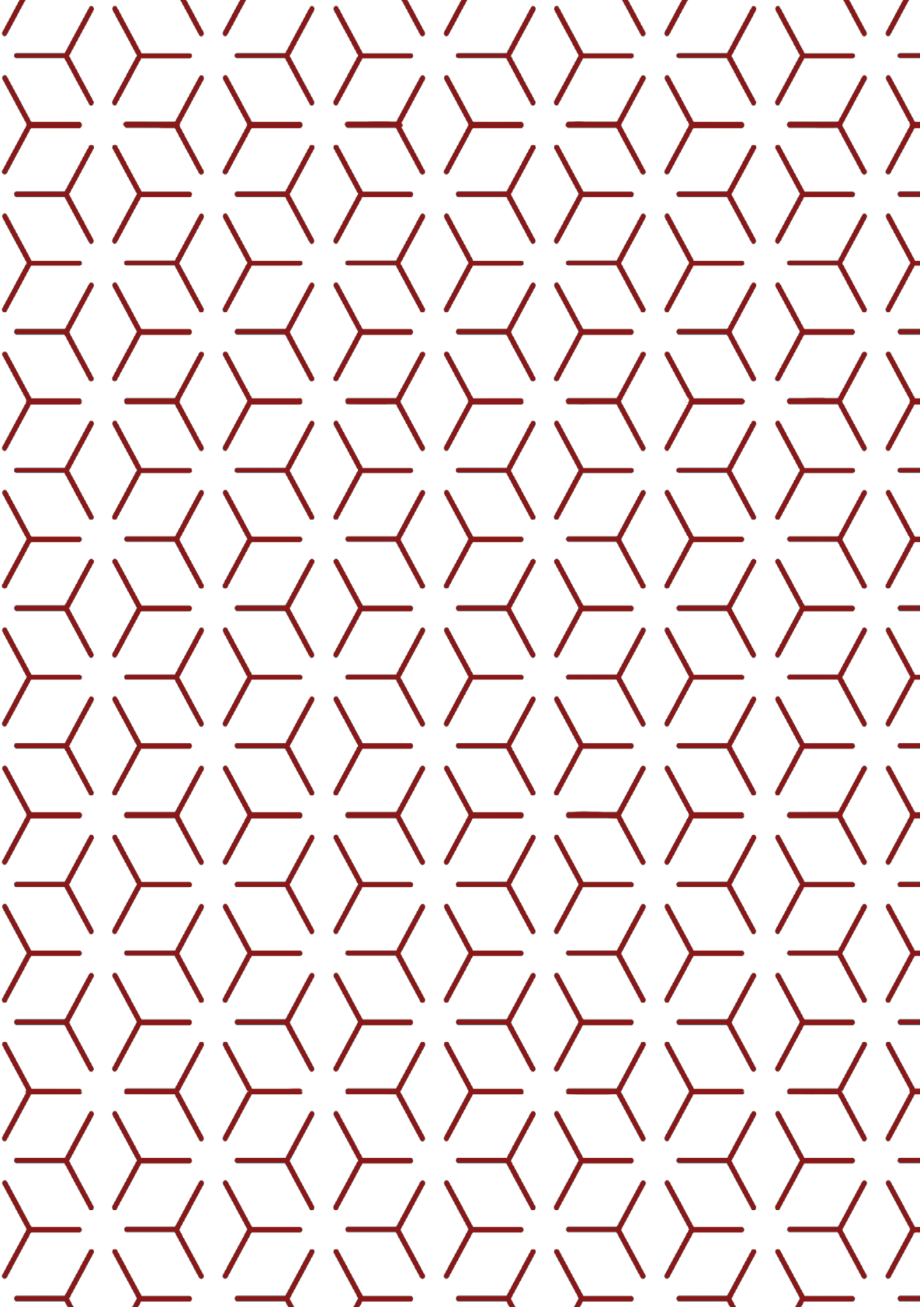
Jako że nasilanie demonstracji z wykorzystaniem broni jądrowej staje się stałym elementem rosyjskiej komunikacji strategicznej wobec NATO, coraz trudniejsze będzie odczytywanie faktycznego znaczenia tych sygnałów. Dane kroki mogą stanowić albo element standardowego sygnalizowania w ramach konfrontacji z Zachodem, albo zapowiedź eskalacji. Tym samym należy je oceniać z uwzględnieniem dynamiki sytuacji politycznej i wojskowej oraz komunikatów rosyjskich władz. Celem sygnalizowania może być eskalowanie napięcia w relacjach z państwami NATO, przetestowanie ich reakcji (licząc na ujawnienie się podziałów wewnątrz Sojuszu) lub propagandowa odpowiedź na wspieranie Ukrainy czy na rozmieszczenie przez państwa NATO dodatkowych sił lub nowych systemów uzbrojenia w regionie. Szczególnie niejasne mogą być motywacje stojące za nieregularnymi ćwiczeniami sił nuklearnych. Bardzo istotne znaczenie miałyby natomiast sygnały o zwiększeniu poziomu gotowości sił jądrowych (rozproszenie samolotów i wyrzutni, zajęcie przez nie stanowisk bojowych, uzbrojenie systemów niestrategicznych w głowice), jak również bezpośrednie groźby związane z aktualnymi wydarzeniami, np. mające formę ultimatum.

Polska i inne państwa środkowo-wschodniej flanki Sojuszu byłyby szczególnie narażone na skutki wykorzystania przez Rosję broni nuklearnej w konflikcie w Europie – czy to jako narzędzia zastraszania, czy w działaniach przeciw NATO. Państwa te są głównymi celami dla systemów nuklearnych rozmieszczonych w obwodzie królewieckim i Białorusi, które dają Rosji dodatkowe opcje użycia takiej broni i pełnią ważną rolę w jej sygnalizowaniu. Wykorzystanie uzbrojenia rozmieszczonego w tych wysuniętych lokalizacjach skracałoby przeciwnikom Rosji czas na reakcję, a jednocześnie dawałoby jej możliwość porażenia większej liczby celów. Utrudniałoby to obronę przed rosyjskimi atakami i umożliwiało użycie części systemów o dłuższym zasięgu przeciwko innym celom. W trakcie kryzysu Rosja może też przerzucić dodatkowe systemy do przenoszenia broni jądrowej do obwodu królewieckiego i Białorusi, jednak już teraz ich obecność tam daje możliwość szybszego użycia na początku konfliktu, potencjalnie także w ramach uderzenia „wyprzedzającego”. Rozmieszczenie składów głowic jądrowych i środków ich przenoszenia w obwodzie królewieckim i Białorusi, a także prowadzenie ćwiczeń z ich użyciem ma wyraźnie wskazywać na możliwość zastosowania broni jądrowej przeciw państwom NATO.

Potencjalne uderzenia nuklearne z terytorium Białorusi i (lub) obwodu królewieckiego przeciwko państwom wschodniej flanki mogłyby być nastawione na osiągnięcie celów operacyjnych i wymierzone w wojska na froncie lub w inne, bardziej oddalone siły i instalacje w tych państwach. Nawet gdyby wojna nie toczyła się na terytorium konkretnego członka NATO, potencjalnym celem byłaby infrastruktura wykorzystywana do udzielania wsparcia innym państwom (przerzutu wojsk do państw bałtyckich czy materiałów wojskowych dla Ukrainy), m.in. porty i kluczowe węzły komunikacyjne. Celami

mogłyby być także siły sojusznicze, systemy obrony przeciwrakietowej USA, bazy lotnicze, ewentualnie rozmieszczone na ich terytorium pociski rakietowe dalekiego zasięgu.

Rosyjskie uderzenia nuklearne mogłyby przede wszystkim mieć na celu wymuszenie na NATO zakończenia konfliktu na warunkach akceptowalnych dla Rosji, w związku z czym mogłyby przybierać formę demonstracyjnych ataków lub bardziej dotkliwych uderzeń przeciwko celom wojskowym i gospodarczym. Państwa wschodniej flanki byłyby ich bardziej prawdopodobnym celem niż inni członkowie NATO – czy to ze względu na fakt, że dysponują oni własną bronią jądrową (USA, Francja, Wielka Brytania), czy też na to, że mogliby być postrzegani przez Rosję jako potencjalni uczestnicy rozmów o powojennym ładu w Europie.

Rekomendacje

Wzmoczone próby zastraszenia państw NATO przez Rosję, w tym poprzez wzmacnianie rosyjskich zdolności nuklearnych w pobliżu granic Polski i innych państw wschodniej flanki, wymagają ze strony Sojuszu Północnoatlantyckiego dalszej adaptacji i wzmocnienia odstraszania nuklearnego. NATO może w ten sposób sygnalizować, że ma wiarygodne opcje odpowiedzi, w tym nuklearnej, na ewentualne użycie niestrategicznej broni jądrowej oraz że nie ugnie się przed nuklearnym zastraszaniem nawet w najbardziej niekorzystnych okolicznościach, takich jak zaangażowanie USA i części ich sił nuklearnych w konflikt poza Europą. Nadrzędnym celem takich działań powinno być przekonanie Rosji, że użycie broni jądrowej nie zapewni jej kontroli nad eskalacją konfliktu i może spotkać się z dotkliwą odpowiedzią. Sprzyjać temu będzie dalsze poszerzanie dostępnych nuklearnych i konwencjonalnych opcji odpowiedzi po stronie NATO, dostosowanych do różnych scenariuszy użycia broni jądrowej przez Rosję.

Wzmocnieniem misji nuklearnej NATO byłoby włączenie do *nuclear sharing* dodatkowych państw, w tym Polski lub innych członków Sojuszu położonych na wschodniej flance, najpierw poprzez certyfikowanie ich samolotów F-35A do przenoszenia amerykańskiej broni jądrowej, następnie poprzez jej dyslokację na terytorium tych państw. Utrudniałoby to Rosji ewentualne próby zniszczenia tych sił przed ich użyciem przez NATO, wysyłałoby również dodatkowy sygnał o gotowości Sojuszu do reakcji na eskalowanie rosyjskich gróźb. Korzystna byłaby także zmiana profilu corocznych manewrów jądrowych „Steadfast Noon”, tak by obejmowały również operacje na wschodniej flance, w tym ćwiczenie rozproszenia samolotów zdolnych do przenoszenia broni jądrowej.

NATO powinno jak najszybciej rozpocząć prace nad nową generacją systemów przenoszenia niestrategicznej broni jądrowej, takich jak pociski wyrzeliwane z powietrza czy z mobilnych wyrzutni lądowych. W obliczu rozwijania przez Rosję dodatkowych systemów uzbrojenia zagrażających bazom lotniczym Sojuszu i przy możliwych postępach w rosyjskich zdolnościach wykrywania i zwalczania samolotów nowe zdolności NATO dawałyby w przyszłości bardziej wiarygodne opcje dokonania ograniczonego kontruderzenia nuklearnego⁷⁷.

.....

⁷⁷ Zob. W. Alberque, A. Kacprzyk, *More Pillars Needed: Ten Options for Europe to Improve NATO's Nuclear Deterrence*, Stimson Center, 2 października 2024 r., www.stimson.org; A. Kacprzyk, *Nuklearna adaptacja NATO. Przestanki za zwiększeniem sił nuklearnych w Europie*, Raport PISM, listopad 2023, www.pism.pl.

Należy działać w celu podważenia pewności Rosji co do operacyjnych zdolności do użycia niestrategicznej broni jądrowej przeciwko europejskim państwom NATO, zwłaszcza w formie ograniczonych uderzeń. Ze względu na bliskość geograficzną, możliwość rozpoznania celów oraz rozwijane przez państwa NATO zdolności do precyzyjnego ich rażenia w razie konfliktu Rosja–NATO możliwe byłoby zneutralizowanie przynajmniej części rozmieszczonego w Białorusi i w obwodzie królewieckim rosyjskiego potencjału nuklearnego. Dotyczy to składów ładunków jądrowych, elementów systemu dowodzenia i transportu ładunków jądrowych, a także poszczególnych systemów uzbrojenia podwójnego zastosowania, np. mobilnych wyrzutni rakiet Iskander. Te ostatnie stałyby się uzasadnionymi celami już w konwencjonalnej fazie konfliktu, ponieważ mogłyby zostać użyte do nienuklearnych działań przeciw Polsce i sojusznikom. Planowanie i sygnalizowanie przez państwa NATO (np. w scenariuszach ćwiczeń) zdolności i gotowości do działań konwencjonalnych tego typu może wzmocnić odstraszenie prowadzone z wykorzystaniem sił jądrowych Sojuszu, nawet mimo tego, że Rosja będzie miała opcje użycia innych elementów swojego arsenału nuklearnego. Na rosyjskie kalkulacje może też wpływać dalsze usprawnianie sojuszniczego systemu obrony powietrznej i przeciwrakietowej.

Ważnym wzmocnieniem odstraszenia, także jądrowego, powinna być rozbudowa zdolności sojuszników do dokonywania nienuklearnych uderzeń precyzyjnych na cele w głębi Rosji (na dystansie ponad 1 tys. km). Operacje prowadzone przez Ukrainę potwierdzają, że tego typu działania są konieczne do efektywnego prowadzenia wojny konwencjonalnej z Rosją. Takie ataki mogłyby też ułatwić dokonanie przez Sojusz uderzeń nuklearnych, osłabiając rosyjskie systemy obrony powietrznej. Możliwe również, że w niektórych przypadkach odwet konwencjonalnymi środkami rażenia mógłby stanowić odpowiedź na ograniczone użycie przez Rosję broni jądrowej. Wymagałoby to jednak posiadania przez Polskę i innych sojuszników dużych zapasów pocisków i dronów uderzeniowych dalekiego zasięgu, które byłyby wykorzystywane także w operacjach przeciwko rosyjskim siłom konwencjonalnym oraz ich zapleczu logistycznemu i przemysłowi zbrojeniowemu. Wymogi byłyby jeszcze większe w przypadku dodatkowych celów dla uderzeń odwetowych, np. elementów rosyjskiej infrastruktury krytycznej (rafinerii i elektrowni). Niemniej już sama rozbudowa przez państwa europejskie konwencjonalnych systemów do głębokiego rażenia mogłaby zostać odebrana przez Rosję jako wzmocnienie zdolności USA do dokonania uderzenia mającego zneutralizować rosyjskie strategiczne siły jądrowe. Perspektywa taka uwiarygadnia możliwość niekorzystnej dla Rosji eskalacji konfliktu z NATO, wzmacniając tym samym odstraszenie rosyjskiej agresji.

Uzupełnianiem skuteczności odstraszenia NATO może być realizacja francuskiej inicjatywy „wysuniętego odstraszenia”, która wymaga jednak przełożenia na praktyczne działania. Wizyty i ćwiczenia w Polsce i innych państwach uczestniczących w inicjatywie francuskich samolotów zdolnych do przenoszenia broni nuklearnej sygnalizowałyby (w uzupełnieniu konsultacji i udziału w ćwiczeniach sił jądrowych na terytorium Francji), że ich terytorium jest objęte odstraszeniem nuklearnym Francji. Ułatwiałoby także tymczasowe rozmieszczenie tych maszyn w czasie kryzysu. Takie posunięcie mo-

głoby stanowić odpowiedź na zwiększenie przez Rosję nacisku na państwa regionu z użyciem arsenału nuklearnego. Komunikowanie możliwości użycia przez Francję sił jądrowych w odpowiedzi na atak na sojusznika z regionu mogłoby pomóc w zmniejszeniu rosyjskiej gotowości do eskalacji.

Z dużą ostrożnością należy natomiast podchodzić do ewentualnych rosyjskich propozycji dotyczących ograniczenia rosyjskiego potencjału nuklearnego w obwodzie królewieckim i w Białorusi przy użyciu instrumentów kontroli zbrojeń. Nawet gdyby Rosja zgodziła się na niestacjonowanie na tych terytoriach głowic nuklearnych i niektórych środków ich przenoszenia, mogłaby je z powrotem szybko rozmieścić w razie konfliktu. Państwa europejskie NATO wciąż znajdowałyby się ponadto w zasięgu wielu rosyjskich systemów jądrowych bazujących w centralnej części Rosji. W związku z tym niekorzystne dla nich byłoby np. porozumienie, które w zamian za nierozmieszczanie rosyjskich głowic jądrowych w obwodzie królewieckim i w Białorusi ograniczałoby obecność amerykańskiej broni nuklearnej w Europie, możliwość jej rozmieszczenia w dodatkowych państwach Sojuszu lub ich udział w programie *nuclear sharing* NATO, czy też współpracę z Francją w ramach wysuniętego odstraszania jądrowego.

Autorzy

Anna Maria Dyner

Anna Maria Dyner jest koordynatorką Programu Bezpieczeństwo Międzynarodowe. Jej zainteresowania badawcze obejmują rosyjską politykę bezpieczeństwa, rolę Rosji na obszarze postsowieckim oraz politykę wewnętrzną i zagraniczną Białorusi. Ukończyła Instytut Nauk Politycznych oraz Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. Jest też absolwentką programu Departamentu Stanu International Visitor Leadership Program. W 2008 r. otrzymała nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia w nauce. Dobrze zna angielski i rosyjski, natomiast biernie białoruski i ukraiński.

Artur Kacprzyk

Artur Kacprzyk jest analitykiem programu Bezpieczeństwo Międzynarodowe. Specjalizuje się w problematyce odstraszania nuklearnego. W swoich analizach porusza też inne kwestie związane z NATO, polityką obronną USA i kontrolą zbrojeń. Magister stosunków międzynarodowych (Uniwersytet Warszawski). Zna biegle j. angielski.

Łukasz Kulesa

Łukasz Kulesa jest zastępcą kierownika Biura Badań i Analiz. Zajmuje się problematyką odstraszania, kontroli zbrojeń, nieprolifracji broni masowego rażenia, stosunków NATO-Rosja, oraz relacji transatlantyckich. Ukończył z tytułem magistra Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz z tytułem Master of Arts Wydział Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego w Budapeszcie. Posługuje się językiem angielskim i rosyjskim. W latach 2014-2019 pracował jako dyrektor ds. badań w European Leadership Network. W latach 2010-2012 pracował w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego jako zastępca dyrektora Departamentu Analiz Strategicznych.

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) jest jednym z najważniejszych ośrodków analitycznych w Europie Środkowej i Wschodniej. Sytuując się pomiędzy światem polityki a niezależną analizą, PISM zapewnia wsparcie decydentom i dyplomatom, inicjuje publiczną debatę ekspercką oraz upowszechnia wiedzę o współczesnych stosunkach międzynarodowych. Działalności PISM przyświeca przekonanie, że proces podejmowania decyzji na arenie międzynarodowej powinien się opierać w jak największym stopniu na wiedzy płynącej z rzetelnych i wiarygodnych badań.

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

Warecka 1aA

00-950 Warszawa

pism@pism.pl

www.pism.pl

E-ISBN 978-83-68555-37-0